

**XVIII. YÜZYIL ŞAİRİ KIBRISLI MEHMED MUSİB EFENDİ’NİN
ŞİİRLERİ**

**THE POEMS OF THE 18TH CENTURY POET CYPRIOT MEHMED MUSIB
EFENDI**

EMRAH GÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi., Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Asst. Prof. Dr., *Bingol University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish
Language and Literature*

egunduz@bingol.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7851-3784>

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-9, Aralık -December 2024 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 02.12.2024
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 18.12.2024
Sayfa-*Pages*: 87-124.

Atıf/Citation: Gündüz, Emrah, (2024), “XVIII. Yüzyıl Şairi Kıbrıslı Mehmed Musib Efendi’nin Şiirleri”
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 5/2: 87-124.

XVIII. YÜZYIL ŞAİRİ KIBRISLI MEHMED MUSİB EFENDİ'NİN ŞİİRLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Emrah GÜNDÜZ*

Özet

Türk edebiyatının son klasik dönemini ifade eden XVIII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve ekonomik yönden gerilemeyi yaşadığı bir dönemdir. Bu yüzyılda gerileme devrinin getirdiği olumsuz havanın edebiyata yansması uzun bir zamana yayılmış olup önceki dönemlere göre şair sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Şair sayısındaki artışa rağmen edebî eserlerdeki mana ve hayal derinliği bayağılaşmış ve çok az şair eskilerin tarzında şiir yazmayı başarabilmiştir. Kaynaklara göre bu şairlerden biri de Mehmed Musîb Efendi'dir (ö. 1754-55). Döneme ait tezkirelerde Musîb mahlasıyla şiirler yazdığı aktarılan ve halis bir üslubu olduğu bildirilen Mehmed Efendi, XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve kadı vekilliği görevinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra aslen Kıbrıslı şairin müellif hattı *Tuhfetü'l-İrfan* adlı mensur bir sözlük şerhi çalışması bulunmaktadır. Son klasik döneme ait kaynaklarda âlim olduğu bildirilen ve mahlasıyla edebiyatımızda yegâne şair olan Musîb'in, bir divanının olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak yapılan incelemelerde çeşitli yazma eserlerde Musîb'e ait farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirler fark edilmiştir. Bu şiirlerinden hareketle çalışmada Musîb'in yaşadığı dönem, hayatı ve edebî şahsiyeti yorumlanmıştır. Bununla birlikte muhtelif el yazması eserlerde Musîb adına kayıtlı dört kaside, iki nazire gazeli, beş müfret, bir tahmis ve bir kıtasının tenkitli metnine yer verilmiş ve bu metinler muhteva bakımından incelenmiştir. Son olarak, şairin mahlasını taşıyan bu manzumeler çeviri yazıyla günümüz alfabesine aktarılmış ve şiirlerin yer aldığı el yazması eserlerin tanıtımı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, Musîb, Çeviri yazı, XVIII. yüzyıl.

THE POEMS OF THE 18TH CENTURY POET CYPRIOT MEHMED MUSIB EFENDI

Abstract

The 18th Century, which expresses the last classical period of Turkish literature, is a period when the Ottoman Empire experienced political and economic decline. In this century, the reflection of the negative atmosphere brought by the period of regression in literature has spread over a long time, and there has been a great increase in the number of poets compared to previous periods. Despite the increase in the number of poets, the depth of meaning and imagination in literary works became vulgar, and very few poets were able to write poetry in the style of the antecedents. According to sources, one of these poets is Mehmed Musîb Efendi (d. 1754-55). Mehmed Efendi, who wrote poems with the Musîb pen name in the tezkires of the period and who was reported to have a true style, lived in the first half of the 18th Century and served as a deputy of kadi. In addition, the poet, who is originally from Cyprus, has a prose dictionary commentary work called *Tuhfet al Irfan* with the author's line. It is not known whether Musîb, who is reported to be a scholar in the sources of the last classical period and who is the only poet

* Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Elmek: egunduz@bingol.edu.tr. Orcid: 0000-0002-7851-3784.

in our literature with his pen name, has a divan. However, in the examinations made, poems written in different verse forms belonging to Musîb were noticed in various manuscripts. Based on these poems, it was tried to comment on the period, life and literary character of Musîb. In addition, four qasidas, two parallel ghazals, five couplets, one tahmis and one stanza registered under the name of Musîb were included in various manuscripts and these texts were examined in terms of content. At last, these poems bearing the poet's pen name were transferred to today's alphabet with translation and the manuscripts containing these poems were introduced.

Key Words: Classical Turkish Poetry, Musîb, Transcription, 18th Century.

Giriş

Geniş bir zamana yayılmış klasik Türk edebiyatı tarihinde bir divanın olup olmadığı bilinmeyen veya varsa da şiirleri henüz tespit edilememiş çokça divan şairi bulunmaktadır. Yaşadığı dönemde edebî karakteriyle ün salmış bu şairlerin şiirlerini tespit etmek ve gün yüzüne çıkarmak yaşanan döneme ve hâkim edebî anlayışa ışık tutması bakımından klasik edebiyat çalışmalarında önemli görülmüştür. Zamanının meşhurlarından olmasına rağmen eserleri ve şiirleriyle gölgede kalmış bu şairlerden biri de Kıbrıslı Mehmed Musîb Efendi'dir (d.? / ö. 1754-55). İsalet eden, yanılmayan anlamında Musîb (مصیب) mahlasıyla döneminde şöhret bulan Mehmed Efendi, Kıbrıs/Lefkoşalı bir bürokrattır. Ürünlere fiyat belirleme işi yapan (narh koyan) bir aileye mensup olması dolayısıyla Narhîzâde namıyla meşhur olup Osmanlı coğrafyasının muhtelif bölgelerinde kadı vekilliği görevlerinde bulunmuştur (Akbayar, 1996: C. IV, 1124; Erdem, 1994: 268-269; Öztürk, 2015: 207; Kurnaz ve Tatçı, 2001: C. II, 965; Yaşın, 2005: 519). Döneme ait tezkirelerde Musîb'in edebiyata ilgi duyduğu, Farsça ve Arapçaya vâkıf olduğu ve az da olsa aruzla yazılmış şiirler kaleme aldığı belirtilmişse de şiirlerinin mevcudiyeti ve sayısı hakkında ayırt edici bilgiler bulunmamaktadır.

Edebî anlamda son klasik dönem, belirsizlik dönemi veya hazan vakti gibi tanımlarla nitelendirilen XVIII. yüzyıl, önceki yüzyılın zevk ve anlayışının devam ettiği ve tür/tarz bakımından çeşitliliğin görüldüğü bir dönemdir. Gerilemenin toplumda yarattığı sosyal ve psikolojik çözülme şiirin bir çıkış noktası durumuna gelmesini kaçınılmaz kılmıştır. Gerek hami ihtiyacından gerek bozulan düzene tepki olarak gerekse de toplumu bilinçlendirmek adına şair ve şiir bolluğunun yaşandığı bu yüzyılda, arada kısık sesler çıkmışsa da klasik estetik anlamda Nedîm ve Şeyh Gâlib haricinde büyük şair yok gibidir (Horata, 2009: 51). Edebiyat tarihimizde Musîb mahlasını kullanan tek şair olan ve klasik tarzda şiirler söylemeye çalışan Kıbrıslı Mehmed Efendi, bu yüzyılın kısık sesli divan şairlerinden biridir. XVIII. yüzyıl divan şairleri hakkında verdiği etraflı ve isabetli bilgiler bakımından güvenilir bulunan *Âdâb-ı Zurâfâ*'da (İsen vd., 2009: 118), Hüseyin Râmiz'in, "...şairler arasında ilim ve olgunluğuyla şöhret sahibi ve benzeri görülmemiş anlamlar üretmeye gücü yetebilen halis üsluplu bir şair idi." (Erdem, 1994: 269) övgüsüne mazhar olan Musîb'in daha önce tespit edilmiş mensur bir sözlük çalışması olan *Tuhfetü'l-İrfân* (Gündüz, 2021) adlı eseri gün yüzüne çıkarılmış olsa da şiirleri hakkında kayda değer bir incelemenin olmadığı fark edilmiştir.

Kütüphanelerde¹ kayıtlı yazma eserler üzerinde yapılan taramalarda âlim, bürokrat ve bir divan şairi olan Musîb'in şiirlerinin dağınık hâlde ve farklı el yazması eserlerde kaydedildiği görülmüştür. Bu el yazması eserlerin ortak özelliği, Musîb mahlasıyla yazılmış benzer şiirlerin konu edilmesi ve Musîb'in yaşadığı dönem ve sonrasını kapsıyor olmasıdır. Bu

¹ Yazma eserlerin temininde Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Millet Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nden verilen dijital görsellerden faydalanılmıştır.

şiiirlerden bazılarının Musîb'in müellif hattı eseri *Tuhfetü'l-İrfân*'da yer aldığını ayrıca belirtmek gerekir. Bu makalede, muhtelif yazma eserlerde tespit edilen Musîb'e ait şiiirlerin edebî anlamda incelenmesi ve çeviri yazılı metninin sunulması hedeflenmiştir. Öncelikle daha önce şiiirleri hakkında bir inceleme yapılmamış Musîb'in, ilk kez tespit edilen şiiirlerini kıyas yapabilecek metinler olmadığı için çeviri yazısıyla verilen metindeki anlam, vezin ve yazım kusurlarının şaire atfedilmemesi gerekir. Bu minvalde, yapılan çalışma metin merkezli olduğundan şairin edebî karakterine en yakın anlamlara ulaşmaya çalışılmıştır.

1. Musîb'in Şiiirlerinin Bulunduğu Yazma Nüshaları ve Tavsifleri

1.1. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum, No. 575 (Aemnz 575)

Mecmû'a-i Kasâ'id Tevârih ü Gazeliyât künyesiyle kayıtlı eser, içerik olarak Defterdar Mehmed Behçet Efendi'ye sunulmuş 43 şaire ait 111 manzumeyi ihtiva eder (Efe, 2021: 64-66). Mecmuanın 12b, 23b ve 24a yapraklarında Musîb'in iki kasidesi bulunmaktadır. Bu kasidelerin biri Arzuhal türünde, diğeri Defterdar Behçet Efendi'nin 1160/1747-48 tarihinde inşa ettirdiği haneyle ilgili Tarih (Dariye) türünde kaleme alınmıştır. Düzenleyeni bilinmeyen mecmua, 53 varak olup talik hattıyla yazılmıştır. Eserde, istinsah edildiği tarihe dair bir bilgi yer almayıp 2a yaprağında Diyarbakırlı Ali Emirî Efendi'nin temellük mührü bulunmaktadır. Bu eserdeki şiiirlerin bazı bölümleri Musîb'in kendi el yazısıyla kaleme aldığı *Tuhfetü'l-İrfân* adlı eserde de mevcuttur.

1.2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 01781 (Nekty 01781)

Ramazaniye Berâ-yı Defter-dâr-ı Behçet künyesiyle kayıtlı el yazması eser, Musîb'in Defterdar Behçet Efendi için kaleme aldığı 78 beyitlik Ramazaniye türünde yazılmış bir kasidesini ihtiva eder. Fasikül hâlindeki eser 209x121 mm. ölçülerinde 4 varak olup talik hattıyla yazılmıştır. Müstensihi bilinmeyen eserin temellük veya istinsah tarihine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Başlıkta kırmızı, metinde siyah mürekkep kullanılan yazma, cilt bezi ebru kâğıt kaplı, mukavva ciltli, serlevhalı ve müzehhep cetvellidir. Metnin 3a yaprağı 38. ve 4b yaprağı 73. beyitlerinde Musîb mahlasının kullanıldığı görülür.

1.3. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 10299 (Nekty 10299)

Divan başlığıyla kayıtlı 77 varaktan oluşan el yazması eserin, son yapraklarında (74a-77a) Musîb'in şiiirleri tespit edilmiştir. Talik hatla yazılı, başlıklarda kırmızı metinde ise siyah mürekkebin kullanıldığı ve 219x157 mm. ebadındaki yazmanın 1-73. yaprakları arasında Muhammed İstanbulî Adlî'nin (ö. 1743-44) müellif hattıyla yazdığı düşünülen Divan'ı bulunmaktadır (Başpınar ve Baltalı, 2020: 439). İlk yaprağında Mahmud Kemal İnal'a ait 1911 tarihli temellük kaydı bulunan yazmanın 74a-77a yaprakları arasında Musîb Efendi'ye ait (Musîb başlığıyla verilmiş) biri hariç diğeri Şehrengiz türünde yazılmış beş müfrediyle birlikte Methiye türünde yazılmış 41 beyitlik başlıksız bir kasidesi, Resîm Ahmed Efendi'nin² "oldum ben" redifli gazeline yazılmış 6 bentlik bir tahmisi ve yine Şehrengiz türünde yazılmış bir kıtası kayıtlıdır.

1.4. Ankara Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, No. 3877 (06 Mil Yz A 3877)

Mecmû'a-i Eş'âr u Mûsikî adıyla kayıtlı mecmuanın, 23b yaprağında *Nazîre-i Hakîr* başlıklı iki gazelde Musîb mahlası geçmektedir. Bu gazeller, Bâkî'nin "gösterir" redifli gazeliyle Nâbî'nin, "Ne hoşdur âşığa ağıyâr beyninde ri'âyetler" mısraıyla başlayan gazeline

² Resîm Ahmed Efendi (Balizâde), Amasyalı olup Mumcu Bâlî'nin oğludur. Kâtip, münşi ve hattat bir zat olup H. 1112/1700-01'de vefat etmiştir (Açık ve Serbestoğlu, 2022: 210).

yazılmış nazirelerdir. Mecmua, 200x135 mm. ölçülerinde 41 varak olup talik ve rika hatlarıyla yazılmıştır. İçeriğinde Kâmî, Rûhî, Cinânî, Zâtî, Nâbî gibi şairlerin şiirlerinin yanı sıra bestelenmiş şarkılar kaydedilmiştir. Yazı karakterinin değişiklik gösterdiği ve farklı sayfaların eklendiği gözlemlenen mecmuanın “Nazîre-i Hakîr” başlıklı şiirler sebebiyle ilk düzenleyeninin Musîb Efendi olduğu düşünülmektedir. Nitekim eserin 28b yaprağında Lebîb mahlaslı bir şaire ait, *Nazîre-i Li-Muharririhi'l-fakîr (O aciz ve fakir olan yazarın naziresi)* başlıklı Farsça şiir kaydedilmiştir. Dolayısıyla eser iki farklı şairin ekleme ve şiirlerinden oluşan ortak bir eserdir. Eserin müstensihine veya mülkiyetine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Bu yazma eserlerin hepsinin ortak bir yönü vardır. Tüm eserler XVIII. yüzyıl şair ve şiirlerini konu edinmekle birlikte bazı eserlerdeki şiirler Musîb'in *Tuhfetü'l-İrfân* adlı eserinin dibace kısmında yer almaktadır. Edebiyat tarihi ve tezkireler üzerinde yapılan incelemelerde Musîb mahlasını taşıyan başka bir şairin olmaması ve şiirlerde işlenen zaman, konu ve şairin üslubunun paralellik arz etmesi gibi kriterler bu şiirlerin Musîb Efendi'nin olduğunu doğrular niteliktedir. Ayrıca dönem tezkirelerinde kendine yer bulabilmiş Musîb'in şiirlerinin dağınık halde, mecmua gibi sevilen şiirlerin tercih edildiği eserlerde yer alması düzenli bir divanının olmadığını ipuçlarını verdiği gibi şairin kendi devrinde gördüğü rağbetin de ifadesidir.

2. Mehmed Musîb Efendi'nin Edebî Kişiliğine Dair

Saray ve çevresi için zevküsefa ve rahavet dönemini ifade etmek adına Lâle Devri olarak da adlandırılan XVIII. yüzyılın ilk yılları, yenilikçi padişah III. Ahmet ve Damat İbrahim Paşa'nın yönetiminde Batı üstünlüğünün kabul edildiği bir dönemdir (İnalçık, 2023: 307-308). Bu yüzyılda, Karlofça Antlaşması'nın (1699) geride bıraktığı siyasi, ekonomik ve askerî sorunlar, Pasarofça Antlaşması'yla (1718) daha da derinleşmiştir. Edirne vakası (1703) ve parolası “Şerîatı İhyâ” olan Patrona Halil İsyanı (1730) (İnalçık, 2023: 328) gibi huzursuzluk ortamını ateşleyen olaylar, imparatorluktaki sosyal ve kültürel çöküntünün sonuçları olarak ortaya çıkmış ancak tüm bunlara rağmen zihniyet çözülüşünün edebiyata aksi uzun bir süreçte yayılmıştır (Horata, 2009: 14-46).

Edebî kaynaklarda “şiir ve şair asrı” olarak kabul edilen XVIII. yüzyıl, klasik Türk edebiyatının en geniş ve zengin dönemidir (Şentürk, 2006: 425; Horata, 2009: 46). Nicelikteki bu zenginlik niteliğe yansımamış ve kaynaklarda şiirin ayaklar altına alındığını ifade etmek adına “her kaldırım taşının altından bir şair” çıktığı aktarılmıştır (Şentürk, 2006: 425). Önceki yüzyıllarda olduğu gibi şiir ve şair sayısının çok olduğu bu yüzyılda da şairler için, “yeni” olanı bulmak (icâd), benzersiz ve özgün anlamlar üretmek (ibdâ') ve sanat eserine kişiliğini yansıtmak (ihtirâ) (Tolasa, 2002: 210-211) fark yaratan ölçütler kabul edilmiştir. Bu bağlamda XVIII. yüzyıl klasik şiirinde yeni ve özgün anlam peşindeki bu şairlerden biri de şairler arasında ilim ve olgunluğuyla meşhur Mehmed Musîb Efendi'dir:

Oldı eş'ârıma tahsîn ideli baña lakab

Münşî-i pâk-edâ muhterî'-i tâze zebân (Nekty 01781 nüshası, yaprak 4a/beyit 62)³

Bulmadım Mısır-ı ma'ânîde dahi kand-i revâc

Yûsuf-ı tab'ım olup gonca-nişîn-i bâzâr (Aemnz 575, 12b/15)⁴

³ Şiirlerim takdir edildiği için (-denden beri), duyulmadık güzel sözler ve yeni anlamlar icat eden lakabı bana verildi.

⁴ Mana ülkesinde herkesçe itibar gören anlamları tercih etmedim, Yusuf gibi güzel tabiatım (kalemim) bu mana pazarında yeni biten bir gonca gibidir.

Musîb'in şairliğine olan güveni ve bilgi/birikim sahibi olduğu konusundaki iddialarını kasidelerindeki fahriye bölümlerinde görmek de mümkündür. Adeta Nef'î üslubuna bürünen şairin kendine seslendiği ve iç âleminin aksi durumundaki mahlas beyitlerinde yüksek özgüveni bittabi hissedilir:

Bu kasîdemle bu rengîn gazelim görse Musîb

Hiddet-i tab'ımı a'dâ da iderdi ikrâr (Aemnz 575, 13b/59)⁵

Musîb'in, döneminde çokça bulunan yeni yetme şairlerden kendini farklı gördüğü konu çok yazmaması ve çalاکalem bir üsluba sahip olmamasıdır. İhtimal odur ki şair bu sebepten bir divan tertip etmemiş olabilir. Nitekim Musîb'in içindeki (kalemindeki) sırlar, sır saklayanlara bile açılmayacak kadar önemlidir:

Olmasa sâf-zamîrân-ı vefâ açılamm

Nâle itmem dil-i bülbül gibi bî-fasl-ı bahâr (Aemnz 575, 12b/5)⁶

Ter-zebân olsam eger hâme gibi eylerdim

Râz-dârân-ı gama ben dahı keşf-i esrâr (Aemnz 575, 12b/6)⁷

XVIII. yüzyılda, klasik divan şairlerinin Farsça yazan büyük şairleri örnek aldıkları görülür (Horata, 2009: 45-46). Dönemin bu özelliği Musîb'de, kendini Anadolu'nun Şevket-i Buhari'si (ö. 1700) olarak görmesiyle tezahür eder:

Âteşîn lehçe ben ol Şevket-i Rûm'um ki olur

Hiddet-i tab'ımı A'câm görüp pür-efgân (Nekty 01781, 4a/63)⁸

Edebî anlamda önceki dönemlerin devamı niteliğindeki XVIII. yüzyıl divan şiirinde, büyük şairlerin taklit edildiği ve onlar gibi şiir yazılmaya çalışıldığı ancak bunun pek becerilemediği hissedilir. Buna karşın Musîb Efendi kalemine güvenir ve bu iddiasında oldukça musîbdir (yanılmayan/isabet eden). Edebî karakteri hakkında ipuçları taşıyan beyitlerinde Musîb, irfan dolu şiirler yazdığını aktarır. Ayrıca hiç gidilmemiş yollarda şiir yazan ve bu konuda tek olan şairin güzel üslubu Allah'ın ona bir lütfudur:

Reh-i nâ-refte benim cilve-geh-i tab'imdir

Dâd-ı Hakk'dır baña bu hüsn-i edâ bu refîâr (Aemnz 575, 13b/61)⁹

Sahn-ı ma'nâda ben ol yekke-süvâr-ı nazmım

Oldı vâ'dî-yi suhan tevsen-i tab'ıma tar (Aemnz 575, 13b/62)¹⁰

⁵ Ey Musîb, bu kasidemle güzel, latif gazelimi düşmanlar görseydi, tabiatımın gücünü (kalemimin gücünü) şüphesiz tasdik ederlerdi.

⁶ Gönül kuşu gibi baharı görmeden inleyemem; vefalı, iyi kimseler olmasa derdimi açamam.

⁷ Eğer çalاکalem yazsaydım kalem gibi her şeyi yazar, sır saklayanlara da olsa böylelikle sırlarımı açardım.

⁸ Coşkun diliyle ben, Rum ülkesinin Şevket (-i Buhârî'si)'yim ki; (şiirlerimde) yakıcı tabiatımı gören Acemler ıstırapla, acıyla dolarlar.

⁹ Gidilmemiş, keşfedilmemiş yerler (manalar) benim görüldüğüm yerlerdir, meskenimdir. Bu güzel tavır (üslup) ve bu tarz bana Allah'ın birer lütfudur.

¹⁰ Ben, anlam meydanında şiir atını sürebilen tek süvariyim. Söz vadisi serkeş tabiatıma (kalemime) tabi ki dar gelmiştir.

Emrah GÜNDÜZ

Kaydedilmiş şiirlerinde tasavvufi öğelere neredeyse hiç rastlanmayan Musîb, irfan dolu şiirler yazmakla birlikte rint bir şairdir. Nitekim şiirlerinde sergilediği saldırganlık, dik başlılık ve eleştirel tavır, şairin sofı kimlikten uzak olduğunun ipuçlarını da beraberinde getirir:

Şarâb-ı ‘aşkı ben virdim eñ evvel çeşm-i cânâna

Cigerden eyledim büryân kebâbın bezm-i mestâne

Sezâdır çâk çâk olsam misâl-i sîne-i şâne

Dahî hâlî iken bend oldum ol zülf-i perîşâna

Sana ey bî-vefâ sermâye-i cem ‘iyyet oldum ben (Nekty 10299, 77a/3. bend)

Şairin rint tavrından olsa gerek şiirlerinde ferdiyet ön plandadır. Sevinç, keder ve eleştirileri kendi iç dünyasının şiire yansımış hâli gibidir. Devrin de beraberinde getirdiği dinî ve sosyal çözümlere paralel olarak şairin ham sofı ve gösteriş Müslümanlığından yakındığı görülürken gerek şaire ait Şehrengizlerde gerekse de diğer şiirlerinde maddi anlamdaki bir sevgili teması işlenir:

Tarf-ı mihrâbı komaz mushaf elinden gitmez

Ramazân sûfîlerinden ne çeker bu insan (Nekty 01781, 2a/10)¹¹

Hırâm-ı nâz-ıla refâtara gelse âh amân

Eliñ köri diye ‘uşşâka harf atar mezkûr (Nekty 10299, 76b/12)¹²

Tespit edilen kasidelerinden anlaşıldığı kadarıyla Musîb’in kendine hamî olarak gördüğü kişi, kendi de bir divan şairi olan Seyfî mahlasıyla şiirler yazan Defterdar Behçet Efendi’dir (ö. 1755) (Kesik, 2020). Devrin ekonomik zorluğu Musîb’i hamî arayışına sevk etmiş ve şair içinde bulunduğu zor durumdan Defterdar Behçet Efendi sayesinde kurtulmuştur:

Yetişüp aldı beni pençe-i zulm-i ye’sden

Didi ey çâk-i girîbân sitem eyleme zâr (Aemniz 575, 12b/22)¹³

Halil İnalçık, “varlıklı nüfuz sahibi kimselerin himayesinde olmak” olarak tanımladığı patrimonial devlet sisteminde, sanatçıyı ödüllendirme yöntemini şöyle açıklar:

“Bir eser veya kaside sunan yazar sahibine, patronun inâyeti türlü biçimlerde kendini gösterir. Sultan mesleğine göre münşi ise kâtipliğe, ulemadan ise müderrislik, kadılık gibi bir ilmiye mansıbına veya vakıf hizmetine tayin eder...” (İnalçık, 2010: 28).

Tezkirelerde yer alan bilgilere göre, Musîb’in kadı vekilliği görevini yaptığına değinilmişti. Şiirlerinde görevi ve görev yerlerine dair bilgi bulunmayan Musîb’in kasidelerindeki mübalağa ve methiyeleri, İnalçık’ın tespitine göre, kadılık veya yardımcılığı göreviyle ödüllendirilmiş olabileceğini destekler:

Güher-i kân-ı semâhat dür-i bahr-ı himmet

Hazret-i defterî-i devlet-i âl-i ‘Osmân (Nekty 01781, 3a/40)¹⁴

¹¹ *Elinde Kitap, mihrabın kenarını kimseye bırakmaz; Ramazan’da sofı (görünenlerden) neler çeker insan!*

¹² *Ah aman ki nazlı nazlı salınarak yürüyüp gelse o sevgili, âşıklarına “elinin körü” diye laf atmaktan da geri durmaz.*

¹³ *“Ey üzüntüden yakasını yırtan (Musîb), artık üzülme” dedi ve beni ümitsizlik zulmünün pençesinden çekip aldı.*

¹⁴ *Osmanlı Devleti’nin saygın, büyük Defterdar’ı cömertlik madeninin cevheri, bağışlama denizinin incisidir.*

Sa'na tasrîh ideyim kimdir o 'âlî-kadri

Hâliyâ 'izz ile devletle odur defter-dâr (Aemnz 575, 13a/37)¹⁵

3. Musîb'in Tespit Edilen Şiirlerinin Şekil Özellikleri

3.1. Kaside¹⁶

Araştırmalar neticesinde tespit edilmiş Musîb şiirlerinin çoğunluğunu kasideler oluşturmakla birlikte bunların ağırlıkla yalnızca bir kişiye, Defterdar Behçet Efendi'ye atfedildiği görülmektedir. Şairin tespit edilmiş kasideleri Arzuhal, Tarih, Ramazaniye ve Methiye türlerinde yazılmıştır. Bu manzumelerde kasidenin genel tertip kurallarına (Nesib, methiye, tegazzül, fahriye, dua) uyulduğu ve değişiklik olmaksızın devam ettirildiği görülür. Şairin düzenli bir divanı olmadığından ve şiirlerinin farklı eserlerde bulunmasından ötürü Arzuhal, Tarih ve Methiye kasideleri başlıksız şeklide mecmua yazarının ifadeleri doğrultusunda adlandırılmıştır. Dolayısıyla bu şiirler inceleme ve metin kısmında bu başlıklarla isimlendirilmiştir.

“Rumeli Kuzâtından Musîb Efendi'nün Kasidesidür” başlıklı Arzuhal türünde yazılmış ilk kaside 75 beyittir. Vezni *Fe 'ilâtün(Fâ 'ilâtün)/fe 'ilâtün/fe 'ilâtün/fe 'ilün(fa 'lün)* olan kasidede mürdef kafiye (-âr) kullanılmıştır. Kasidenin nesib bölümünde Musîb, kendi yaşamına dair bilgiler vermektedir. Tegazzül bölümüyle birlikte şairin 2 yerde (59. ve 69. beyitler) mahlası geçmektedir. Bu manzumeden yapılan alıntılar eserin bulunduğu künye (Aemnz 575) ile verilmiştir.

“Mesbuku'l-Eser Musîb Efendi'nün Târihidür” başlıklı tarih kasidesi Dariye türünde yazılmış ve 25 beyittir. Vezni *Mefâ 'ilün/mefâ 'ilün/mefâ 'ilün/mefâ 'ilün* olan kasidede mücerred kafiye (-â) kullanılmıştır. Defterdar Behçet Efendi'nin yaptırdığı bir hane üzerine yazılmış kasidenin son beytinde 1160/1747-48 tarihi verilmiştir. Bu manzumeden yapılan alıntılar eserin bulunduğu künye (Aemnz 575) ile verilmiştir.

“Ramazâniye Berâ-yı Hazret-i Defter-dâr-ı Sa'âdet Behcet Mehemmed Efendi” başlıklı Ramazaniye türündeki kaside, 78 beyit olup şairin en hacimli manzumesidir. Vezni *Fe 'ilâtün(Fâ 'ilâtün)/fe 'ilâtün/fe 'ilâtün/fe 'ilün(fa 'lün)* olan kasidede mürdef kafiye (-ân) kullanılmıştır. Tegazzül bölümüyle birlikte şairin 2 yerde (38. ve 73. beyitler) mahlası geçmektedir. Kasidede Defterdar Behçet Efendi'nin methiyesi haricinde dönem toplumunun ramazan âdetleri, şairin ramazan'ın gelişiyile büründüğü olumsuz ruh hâli ve Şehrengiz içeren beyitler oldukça dikkat çekicidir. Bu manzumeden yapılan alıntılar eserin bulunduğu künye (Nekty 01781) ile verilmiştir.

“Tutunca Pertev-i Hüsn-i Şems Cihânı Çün Hür” mısraıyla ve parlaklık teşbihiyle başlayan kaside, şairin bağlılık ve sunulan kişiyi güzellik unsurlarıyla anlatması bakımından Methiye türünün niteliklerini taşımaktadır. Kaside 41 beyit olup *Mefâ 'ilün/fe 'ilâtün/mefâ 'ilün/fe 'ilün(fa 'lün)* vezni ile yazılmıştır. Kasidede mürdef kafiye (-ûr) kullanılmıştır. Bu manzumeden yapılan alıntılar eserin bulunduğu künye (Nekty 10299) ile verilmiştir.

3.2. Musammat

Musîb'in tespit edilmiş musammat şeklindeki tek manzumesi, Resîm Ahmet Efendi'nin “oldum ben” redifli şiirine yazdığı tahmistir. *Mefâ 'ilün/mefâ 'ilün/mefâ 'ilün/mefâ 'ilün* vezniyle

¹⁵ Sana o yüce gönüllü olanı açıkça söyleyeyim, şu anda güç ve iradesiyle Defterdar olan kişidir.

¹⁶ Musîb'in, yayımlandığı için bu çalışmaya dâhil edilmeyen ve Damat İbrahim Paşa'ya (ö. 1730) yazdığı iki kasidesi (22 ve 69 beyitlik) daha bulunmaktadır (Hakverdioğlu, 2007: 167-179).

yazılmış tahmiş, 6 bentten oluşmaktadır. “Şarâb-ı ‘aşkı ben virdim en evvel çeşm-i cânâna” beytinde olduğu gibi rindane üslupla yazılmış tahmiste ayrılık teması ağır basmaktadır.

3.3. Gazel

Musîb’in edebî kişiliğinin oluşmasında ve kendine örnek aldığı şairler hakkında bilgi edinmek adına tespit edilen iki gazeli bulunmaktadır. Bu gazeller Bâkî ve Nâbî tanzir edilerek yazılmış nazire nazirelerdir. “Edebî faaliyetlerin canlılığını devam ettiren nazirecilik” (Yavuz, 2013: 416), şairlerce özgün söyleyiş ve benzersiz anlam türetmede yetersiz kalınan XVIII. yüzyıl divan şiirinde sıklıkla görülen bir uygulamadır. Daha çok bir nazire edebiyatı izlenimi veren XVIII. yüzyıl edebiyatında en çok tanzir edilen şairlerin başında Nâbî, Bâkî, Fuzûlî gibi isimler gelmektedir (Horata, 2009: 53). Musîb, “Nedir ağyâre ol denlü şehâ sende ri ‘âyetler” mısraıyla başlayan *Mefâ ‘ilün/mefâ ‘ilün/mefâ ‘ilün/mefâ ‘ilün* vezinli gazelinde Nâbî’nin gazelini; “Mün‘akis cüdde degildür serv-i kâmet gösterir” mısraıyla başlayan *Fâ ‘ilâtün/fâ ‘ilâtün/fâ ‘ilâtün/fâ ‘ilün* vezinli gazelinde Bâkî’nin gazelini tanzir etmiştir. Her iki gazel de şuhane tarzda yazılmıştır. Gazeller 5’er beyit olup mürdef kafiye (-et). Gazeller için yapılan alıntılar eserin bulunduğu künye (06 Mil Yz A 3877) ile gösterilmiştir.

3.4. Kıta ve Müfret

Musîb’in beş müfret ve bir kıtası tespit edilmiştir. Manzumeler, Şehrengiz türünde yazılmışlardır. Kaydedilmiş tek kıta *Fe ‘ilâtün(Fâ ‘ilâtün)/fe ‘ilâtün/fe ‘ilâtün/fe ‘ilün(fa ‘lün)* vezniyle yazılmış müesses kafiye (-âde). Musîb’e ait tespit edilen 5 beytin 4’ü matla 1’i müfrettir. Matlaların hepsinde kıtada olduğu gibi müesses kafiye (-âde) kullanılmıştır. Matlalar *Fe ‘ilâtün(Fâ ‘ilâtün)/fe ‘ilâtün/fe ‘ilâtün/fe ‘ilün(fa ‘lün)* müfret ise *Mefâ ‘ilün/fe ‘ilâtün/mefâ ‘ilün/fe ‘ilün (fa ‘lün)* vezniyle yazılmıştır.

4. Musîb’in Şiirlerinde Muhteva ve Ahenk Unsurları

Musîb Efendi’nin tespit edilen şiirlerinin çoğunluğunu kasideleri oluşturmaktadır. Bu kasidelerin hepsinin farklı bir türe veya tarza yönelik yazıldığı görülmektedir. Osmanlı toplum hayatına dair izler taşıması ve fikirler sunması bakımından kasidelerin diğer türlere nazaran sosyal yönünün ağır bastığı su götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla Musîb Efendi’nin içinde yaşadığı veya maruz kaldığı zamanın gerçeklerini tespit edilen kasidelerinde görmek mümkündür. Bilhassa şairin Ramazaniye türündeki kasidesi dönem toplumuna ve şairin fikirlerine zemin olması bakımından dikkate şayandır. Musîb, Ramazaniye’inde ramazan ayının gelişini bir tür kayık olan kancabaş ile tevriyeli şekilde kullanır. Ramazan ayının ilk gecesi görülen hilal, şekli gondola benzeyen ve uçları sivri olan kancabaşa benzetilmiştir. Uzak anlamda ise kancabaşın sahile yanaştığında sivri uçlarının içlere kadar sokulmasına atfen, “burnunu her işe sokan kişiyi tezyif kabilinde söylenen bir terim”¹⁷ olduğu düşünülürse, Musîb’in bu anlamı da gözetmiş olabileceğini düşünmek gerekir. Şair bu ayın gelmiş olmasından pek memnun değil gibidir. Zira, ramazanın gelişiyile içki meclislerine taş atılmış ve ayyaşların gönülleri kırılmıştır:

Kancabaş ile çatup ya ‘ni şeh-i mâh-ı sıyâm

Tutdı hep ‘âlem-i âb eyleyen ahhâbî hemân (Neky 01781, 1b/2)¹⁸

Yapılıp hâtır-ı vîrâneleri zühhâdîñ

Seng-i savm ile şikest oldı dil-i ‘ayyâşân (Neky 01781, 1b/3)¹⁹

¹⁷ Yerel söyleyişte bu anlama gelen kelime için bkz: <http://ballicadernegi.com/yerel-sozluk/> [15.11.2024].

¹⁸ *Kancabaş ile/gibi geldi çatı oruç ayı; içki meclisinde keyif tutan dostları aldı götürdü.*

XVIII. yüzyılda konuşma diline daha yakın bir üslubun şairlerce rağbet görmüş olması ve sosyal hayata dair konuların realist bakış açısıyla ele alınması gibi yenilik düşüncesiyle şiir akseden unsurlar dönem şairlerinin klasik estetik anlayışındaki kırılmayı gösteren işaretler olmuştur (Horata, 2009: 64-65). Yüzyılın ilk yarısında yaşamış Musîb, kudema tarzında şiir söyleme çabasını sürdürse de dönemin edebî kırılmalarını şiirlerine yansıtmuş bir şairdir. Bilhassa şairin tasvir içeren beyitlerinde oldukça gerçekçi ve sanattan uzak söyleyiş hâkimdir. Şairin, şiirde tema olarak öncelik verdiği temel unsurlar ise kişisel gözlemleri ve deneyimleridir:

Şefeden evvel iner burnı leb-i fincana

Dem-i iftârda tiryâkileriñdir seyrân (Nekty 01781, 2a/22)²⁰

Mûş düşse yarılır bâşı bizim kilâra

Tam takır kaldı derûnunda ne sîr ü ne sogan (Nekty 01781, 4a/71)²¹

Dönemin bir özelliği olarak gerçekçi üslupla beyitler yazmış olsa da Musîb'in, üslup ve sanatını öne çıkaran ve dönem tezkirelerine ismini yazdırabilen benzersiz mana üretme ve eski tarzda şiir söyleme kabiliyeti daha ağır basmaktadır. XVIII. yüzyılda Nâbî ve Nedîm'in öncülüğünü yaptıkları ve oldukça revaçta olan hikemî ve mahallî tarzda şiir söyleme Musîb'in ilgi alanına pek girmemiştir. Tespit edilen şiirlerinden hareketle rint ve şuh üslupla şiirler yazmayı tercih eden şairin tasavvufi beyti yoktur. Bilhassa kasidelerindeki tegazzül kısımlarında ve gazellerinde klasik şiir estetiğine uygun anlatımı tercih etmiştir. Bu anlatıma uygun sevgili ve aşkı etrafında benzetme ve hayallerle oluşturulmuş şiirler yazmıştır:

'Aks-i cû-yı eşk çeşm-i intizârımdır benim

Gerden-i sîmînde zincîr ile sâ'at gösterir (06 Mil Yz A 3877, 23b/G.2-2)²²

Müje-i çeşmi hayâli o kemân ebrûnuñ

Cân evinde alışup kaldı coşuyor hûn-h'âr (Aemnz 575, 13a/54)²³

Musîb'in şiirlerinde Arapça-Farsça kelimeler ve Farsça uzun tamamlamalar sıklıkla kullanılmıştır. Şairin daha öncesinde bir Farsça-Türkçe mensur sözlük şerhi yazdığına değinilmişti. Bunun yanı sıra bilhassa kasidelerinde görülen uzun Farsça birleşik kelimeler, şairin Farsça konusunda yetkin olduğunu göstermektedir. Farsça uzun tamlamalarından bazıları şunlardır:

Mevc-i yem-i eşk-i nedâmet, sûret-i âyîne-i dil, herze-kârî-i ser-i kûhken-i gayret, şeş-der-i nakş-ı gam-ı idbâr, rişte-i kâkül-i sevdâ, pençe-i hâne-ber-endâzî-i gam, âzürde-i hâr-ı ekdâr, gül-i gül-bâğçe-i teslîyet, def'-i humâr-ı keder-i hâtır, dürr-i girân-mâye-i silk-i şeh-vâr, medâr-ı kef-i â'yân u kibâr, hayâl-i leb-i la'l-i dil-dâr...vs. (Aemnz 575); halka-i bâb-ı gufrân, kayyım-ı çarh-ı gerdân, revgan-ı 'anber-i deryâ-yı Yemen, hayâl-i leb-i la'l-i cânân, hâme-i germ-rev-i midhat, mazhar-ı sırr-ı Muhammed, eser-i nûr-ı hüdü, gevher-i kân-ı 'atâ, ma'den-i elmâs-ı

¹⁹ (Bu ayda) Sofuların yıkık gönülleri yapılırken içki içenlerin gönülleri oruç taşıyla kırıldı.

²⁰ Dudaklarından önce fincana burunları iner, iftar vakti afyon düşkünlerinin vaktidir.

²¹ Eğer bir fare bizim kilere düşse başı yarılır; zira (fakirlikten) içerisinde ne sarımsak ne soğan hiçbir şey kalmamıştır.

²² Gözyaşıyla dolu ırmaklar, benim kavuşmayı bekleyen gözlerimdenidir; sevgilinin gümüş (gibi parlak) göğsünde zincire takılmış saat (gibi) kendini gösterir.

²³ O keman kaşlı sevgilinin gözlerindeki kirpiklerin hayali (bile), kalbimde yer edinmiş kanunu içip coşuyor.

Emrah GÜNDÜZ

vefâ, vâdî-i nev-âyîn-i teşekkî..vs. (Nekty 01781); pertev-i hüsn-i şems, hâl-i la'l-i şeker-hande, hâmiş-i takvîm-i hüsn, sezâ-yı câ'ize-i nakd-i vuslat..vs. (Nekty 10299).

Şairin tespit edilen şiirlerinde sadece iki beyitte bir adet Arapça edat kullanılmıştır (*İlâ hâza'l-ân* (Nekty 01781)). Bununla birlikte şiirlerinde Arapça birleşik kelimeleri Farsçaya nazaran daha az sıklıkla tercih edilmiştir:

Fârisü'l-hayl-ı suhan, te'âlâ'llah, hasîbü'l-asl, memdûhu'n-neseb, 'an-kâbirü'l-emcâd, cennetü'l-Me'vâ (Aemnz 575); bi'llâhi, mâşâa'llâh (Nekty 01781).

Musîb'in sanatlı dili daha çok rint ve şuhane üslupla yazdığı beyitlerinde görülmektedir. Tasvir ve gözlemlerini içeren beyitlerinde daha çok benzetme ve mübalağa sanatlarını kullanan şair, klasik şiir mazmunlarına yöneldiği ve aşk, ayrılık ve sevgili konulu beyitlerinde edebî sanat kullanımı çeşitlendirmektedir. Sevgilinin dudağındaki benin şekere üşüşmüş karıncalara benzetilmesi veya sevgilinin dudağının zarif bir goncaya ve o goncadan çıkan sözlerin ise dikene benzetilmesi gibi ağırlıkla istiare, hüsn-i talil, teşhis ve mübalağa gibi edebî sanatlar revaçtadır:

O hâl-i la'l-i şeker-handesinde mû sanma

Yer itdi kand-i nebât üzre câ-be-câ pür-mûr (Nekty 10299, 76a/8)²⁴

Degil hâli bir iki hâr-ı ta'n-ı nükteden yârin

Dehânından Musîbâ gönce-veş çıksa zarâfetler (06 Mil Yz A 3877, 23b/G.1-5)²⁵

Şairin daha çok kasidelerinde görülen övgü, benzetme ve tasvir konulu beyitlerinde ise teşbih, mübalağa ve telmih sanatları ağırlıktadır:

Câme-i bahtıma sâbûn-ı ümîd itmez eser

Olalı mevc-i yem-i eşk-i nedâmet kassâr (Aemnz 575, 12b/2)²⁶

'Akılda dâniş ü tedbîrde gûyâ ki Risto'dur

Keremde hiç bulunmaz misli Ma'n İbn-i Ziyâd-âsâ (Aemnz 575, 23b/8)²⁷

Musîb'in kudema tarzını benimsediğini ve edebî tür bakımından şiir dünyasının zenginliğini gösteren bir diğer önemli unsur Şehrengiz türünde şiirler yazmış olmasıdır. Bu türün ilk örnekleri Mesîhî (ö. 1512) ve Zâtî'ye (ö. 1546) ait olup diğer edebî eserlere örneklik ettikleri bilinir (Akkuş, 2007: 235). En mükemmel ve olgun örnekleri Türk edebiyatında görülen Şehrengiz türünde (Canım, 2010: 296) asıl yapılmak istenen belirli esnaf grupları ve yapılan sanatları/işleri anlatmakla birlikte o işi icra eden erkek güzellerinin de tasvir edilmesidir. Bu türden şiirler özellikle zamanının hususiyetlerini ve şairin içinde yaşadığı toplumdan kesitler sunması bakımından en özgün edebî türlerden birisi olarak kabul edilmektedir (Canım, 2010: 292). Ağırlıkla mesnevî, kıta, müfret gibi nazım şekilleriyle yazılan bu türden eserler alt küme şeklinde kasidelerin bazı bölümlerinde de kendilerine yer bulmuşlardır. Musîb'in Ramazaniye türündeki kasidesi, Şehrengiz türünden beyitler içermesi bakımından diğer kasidelerinden

²⁴ Sevgilinin şeker gülüşe sahip dudağındaki beni tüy sanma, aslında şeker üzerine yer yer dolmuş karıncalar orada yer edinmiştir.

²⁵ Sevgilinin dudağı zarif bir gonca gibi olsa da sözlerinde ayıplama dikenleri yok değildir.

²⁶ Bahtımın elbisesini temizlemek için ümit sabunu tesir etmez; (belki) pişmanlıkla gelen gözyaşımın seli onu temizler.

²⁷ O akıl, bilgi ve öngörude Aristo gibidir; kerem etmede ve cömertlikte ise Man İbni Ziyad gibi bir benzeri yoktur.

farklılık arz eder. Kadir Gecesinde namaz kılan bir güzelin (müezzin olsa gerek) tasvir edildiği bu mısralar Şehrengiz türüne dair farklı ve dikkat çekici özellikler taşımaktadır:

*Mazhar-ı nûr-ı tecellî olup irdi Kadr'e
Bir gice Kadr kılarken gören ol şûhî hemân*

*Câmi 'u'n-nûra varup ben dahi bir şâma karîb
Tâb-ı savm ile ne gördüm oturur âh amân*

*Bir boyı serv-i sehî nûr-ı mücessem bedeni
Cümle-i nâzûke şemme teni pür-şîve-dân*

*Teb-i rûzeyle kızarmış ruhi yâ hû yâ hû
Nûra beñzer teni gûyâ ki bedensiz bir cân (Nekty 01781, 2b/25-29. beyitler)*

Musîb'in tespit edilen kıta ve matlalarının tümü Şehrengiz türüne ait örneklerdir. Bu manzumelerde Müezzinzade, Tuzcuzade ve Sarraczade unvanlarıyla nam salmış erkek güzellerin tasvirleri konu edilmiştir. Klasik şiirde ve bilhassa Şehrengiz türündeki eserlerde güzel olarak takdim edilen karakterin cinsiyet ve hüviyet meselesinin, günümüz insanın anlayıp kabul etmekte zorluk çekeceği bir durum olduğunu kabul etmek gerekir (Canım, 2010: 293). Bu açıdan bakıldığında Musîb'in müfret ve kıtalarında işlenen mezkûr üç güzelin, Şehrengiz türünün yapısına uygun şekilde meslekî formasyonlarla birlikte aktarıldığı ve bu şekilde tasvir edildiği görülür. Musîb, bu şiirlerinde argo ve ağır ifadelerden uzak, açık ve gerçeğe yakın bir üslup kullanmıştır:

*Câme-i hüsnüni göstermek için âmâde
Artırır kâmeti mahfilde Mü'ezzin-zâde (Nekty 10299, 74b)²⁸*

*Hatt-ı ber-âverde iken kıldı beni dil-dâde
Kaldı tuz yüki gibi üstüme Tuzcî-zâde (Nekty 10299, 74b)²⁹*

Son olarak içinde bulunduğu toplumu resmeden kasidelerinde Musîb, atasözlerine nazaran daha çok deyimlerden faydalanmıştır. Ramazan ayında kandil uçurma anlamında “kâğıt uçurmak” (Kaya, 2022); kıyaslama anlamında “aşık atmak” deyimleri bunlardan bazılarıdır:

*Necm-i dümdâr degildür felek-i heftümde
Gizli kâğıd uçurur kasr-ı semâda Keyvân (Nekty 01781, 2a/17)³⁰*

*Aşık atışa bilür mi anuñla 'uşşâkın
Meger ki Kays ile Ferhâd ide bu demde zuhûr (Nekty 10299, 76b/32)³¹*

²⁸ Müezzin-zade hazır güzelliğini göstermek için mahfil alanında kamet faslını uzatır.

²⁹ Henüz sakalı yeni çıkmışken beni kendine âşık eyledi, Tuzcuzade tuz yükü gibi (taşınması zor) üstüme kaldı.

³⁰ Yedi kat gökte görünen kuyruklu yıldız değildir, Satürn gök tahtında gizliden kandil uçurur.)

³¹ Eğer Mecnun ile Ferhat bu zamanda yaşıyor olsalardı senin âşıklarınla kıyaslanabilirler miydi?

Ayrıca “Mûş (fare) düşse başı yarılır”, “Kösteği kırsa sezadır”, “Sarıp solmak”, “Sırr-ı tahsine kadem bastı”, “Kancabaş ile çatıp”, “Kandili uçurur”, “Kuyruk salıp”, “Belini büktü”, “Sıklet verdin” vs. kullanılan deyimlerdendir.

5. Musîb’in Yayılanmamış Şiirleri³²

Rûmeli Kuzâtından Muşîb Efendi’niñ Kaşidesidir³³ (12b)

[*Fe ‘i lâ tün fe ‘i lâ tün fe ‘i lâ tün fe ‘i lün*]

1 Tâli‘im olsa felek olmasa böyle gaddâr
Kâbil ol şûhı der-âgûş u gehî bûs [u] kenâr

Câme-i bahtıma şâbûn-ı ümîd itmez eşer
Olalı mevc-i yem-i eşk-i nedâmet kaşşâr

Şaykal-ı cu‘a kodum gâhi lehîb-i ‘aşaşa
Gitmedi şûret-i âyîne-i dilden jengâr

Hem-zebân olmasa bezm-i şeb-i gamda idemem
Dil-i pervâne gibi sûz-ı derûnum izhâr

5 Olmasa şâf-zamîrân-ı vefâ açılamm
Nâle itmeme dil-i bülbül gibi bî-faşl-ı bahâr

Ter-zebân olsam eger hâme gibi eylerdim
Râz-dârân-ı gama ben dahı keşf-i esrâr

Hâne âb-âver-i seyl-âb-ı fezâ-yı bahtım
Feyz-i tab‘ım olalı kaşır-ı hayâle mi‘mâr

Herze-kârî-i ser-i kûhken-i gayretime
Cevher-i âyineden hânde-künândır jengâr

Mühre der şeş-der-i naşş-ı gam-ı idbâr idüp
Felek-i şa‘bede-bâz itdi vatandaşan beni zâr

³² Çeviri yazılı metin oluşturulurken, manzumeler buldukları el yazması eserlerdeki başlık ve yaprak numaraları ile sunulmuştur. Manzumenin yer aldığı yapraklar, metinde (13a) şeklinde parantezle gösterilmiştir. Metinde görülen vezin kusurları dipnotlarla belirtilmiştir. El yazması eserlerde okunamayan veya tahribata maruz kalan kısımlar fotoğraflanmış şekilde metne dâhil edilmiştir. Çeviri yazılı metinde özel isim ile yer adları büyük harflerle ve kendinde sonra gelen eklerle kesme işaretiyle (‘) ayrılarak yazılmıştır. Tarafımızca düzeltilen veya eklemeye yapılan kısımlar köşeli parantez ([ ]) ile gösterilmiştir. Çeviri yazılı metnin imlâsında ve eklerin yazımında ise *Tenkitledi Neşir Kılavuzu* (Açıl vd., 2022: 40-54) ile *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni* (16., 17 ve 18. Yüzyıllar) (Kartalhođlu, 2011) adlı çalışmalarda sunulan ilkelere uyulmuştur.

³³ İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Manzum 575.

- 10 Nâr-ı tağrîbe şabâvetde bırağdı hayfâ
Mencenîk-i sitem-i ye's ile İbrâhîm-vâr
- Çok zamân geşt ü güzâr eyleyüp âvâre-mişâl
Kürsî-i memleket-i Kıbrıs'a düşdüm bî-kâr
- Rişte-i kâkül-i sevdâ ile dîvâne gönül
Oldı der-ğalka-i zencîr-i te'ehhül nâ-çâr
- Hemçü dîvâne olup silsile-cünbân-ı 'ıyâl
Bağladım ħabl-i tavağtunla dili âğır kâr
- Bir zamân vâdî-i 'irfânda itdi tek ü tâz
Tevsen-i tağ'ım olup tünd-'inân-ı reh-vâr
- 15 Bulmadım Mısr-ı ma'ânîde dağı kand-i revâc
Yûsuf-ı tağ'ım olup ğonce-nişîn-i bâzâr
- Ne alır var ne şatar dâd u sitedden ħâlî
Dûş-ı dellâl suğân-ı tağte vü dükkân bâzâr
- Bi'z- zarûre idüp ircâ' vağân-ı aşlîye
İtdim İstânbul'ı şad-ğâhiş ile dâr-ı qarâr
- Pençe-i ħâne-ber-endâzî-i ğam kıldı beni
Çâk-girîbân-ı sitem şanki hüçûm-ı eşrâr
- Şararup şolmuş idim sebze-i bîğâne gibi
Gülşen-i 'âlem ħayretde niçe vağt-i bahâr
- 20 Bir dikiş ħalmış iken ceyb-i ümîd olmağâ çâk
Bir ramak ħalmış iken neşter-i ye's itmege kâr
- Bir kerîmü'ş-şiyemiñ tevsene-i luğfi hemân
Bir ħopuş ħoptu ki şağn-ı felek oldı aña tar
- Yetişüp aldı beni pençe-i zulm-i ye'sden
Didi ey çâk-i girîbân sitem eyleme zâr

Hâr-zâr-ı elemiñ goncesi pejmürde olur
Eyleme tab'ıñı âzürde-i hâr-ı ekdâr

Olma maḥzûn buña gerdiş-i devrân dırlar
Geh olur tâ bî-ḥatâ bu felek-i kec-reftâr

25 Geldi ol dem k'ola kâşâne-i ikbâliñde
Nüh felek süllem-i nüh-pâye-i rif'at âşâr

Seni ser-defter-i eltâfıma taḥrîr idemem
Der-i cûdumda kıl 'izzetle sa'âdetle qarâr

Diyüp aldı bu nevâzişle ele kıldı güşâd
Gönce-i ḥâtır-ı maḥzûnumı mânend-i bahâr

(13a)

Oldı nâḥun-figen-i 'uḳde-i pîçide-i ğam
Ser-i engüşt-i nevâzişle o ḥâtem-girdâr

Bezm-i ümmîdi kırup ḥâşılı pür-neş'e-i kâm
Oldı câm-ı mey-i luḫfi sebeb-i def'-i ḥumâr

30 Olıcaḳ şîşe-i luḫfında bu vech üzre hemân
Gül-i gül-bâğçe-i tesliyeti bûy-nişâr

Beni ğarḳ-âb-ı yem-i ḥayret iken itdi ḥalâş
Yük deminde yetişüp Hızr-veş ol cûd-şi'âr

Ḥâşılı def'-i ḥumâr-ı keder-i ḥâtırına
İltizâm eyledi câm-ı mey-i luḫfi her bâr

Ba'd-ez-în eylemedi şîşe-i tab'ımda eşer
Mevc-i işkeste gibi çîn-i cebîn-i eşrâr

Nâm-dâşdır dür-i deryâ-yı nübüvvet ya'nî
Ḥazret-i mefḥar-ı kevneyn-i resûl-i muḫtâr

35 Zîb-baḫş-ı şadef-i baḥr-ı muḫîḫ-i devlet
Müntaḥab dürr-i girân-mâye-i silk-i şeh-vâr

Faḥl-ı erbâb-ı kalem mefḥar-ı ebnâ-yı kerem
Ya'nî müstevfî-i vâlâ-şiyem ü pâk-tebâr

Saḅa taşrîḥ ideyim kimdir o 'âlî-ḳadri
Ḥâliyâ 'izz ile devletle odur defter-dâr

Böyle bir zât-ı kerem-pervere vaşşâf olmak
Mâlik-i mülk-i keyân olmadan olmaz mı şümâr

Bâb-ı iḥsânı muḥâf-ı 'ulemâ-yı taḥrîr
Ceyb-i in'âmı medâr-ı kefi â'yân u kibâr

40 Şadef-i baḥr-i seḥâ ma'den-i elmâs-ı vefâ
Âb-rû-yı 'uḳalâ gevher-i genc-i esrâr

Merd-i meydân-ı himem şerzeme-ârâ-yı kerem
Ḥâtem-i pâk-şiyem ḳâfile-sâlâr-ı kibâr

Mün'im ü mükrim-i 'âlem müteḥarrîk be-kerem
Mâ'il-i bezl-i direm Bermekî-i cûd-şi'âr

Ṭab'ıdır ma'nî-i rengîn gibi âteş-pâre
Zâtıdır mışra'-ı berceste-i nüzhet-âşâr

'Aḳl u dânişde ne gelmiş ne gelür billâhî
Re'y [ü] tedbîrde Loḳmân u Aristo-eṭvâr

45 Rûtbe-i ṭab'ma 'aḳl u ḥükemâ nâ-reste
Ḥiddet-i zihnine dem-beste bu çarḥ-ı devvâr

O Felâtûn-ḥikem ü nabz-şinâs-ı dehre
Marazın eylese bir ḥaste-i nâ-kâm izḥâr

Ṭutmadın sâ'id-i bî-tâb u reg-i bîmârın
Derd-i faḳrî ruḥ-ı zerdinden ider istiş'âr

Her varan muḡtenim-i ḥ'ân-ı ni'amdır derine
Naḳş-ı bâdâm dü-maḡz oldu ḳudûm-ı züvvâr

Ma'nî rakş eyler eteklik ile mânend-i habâb
Olsa mevc-i yem-i im'ânına ger âyine-dâr

50 Yine hem-pâye-i rif'at olamaz ta'dâdı
Gelse ger şadr-ı tefevvuğda olan zât-ı kibâr

Yüz zebân olsa efendim idemez sultânım
Güher-i midhatıññ biñde birin hâme nişâr

Hele bir tâze gâzel tarh ideyim haşr olsun
Tab'ıma kılllet-i dânişle iden istiksâr

Dîde-i terde hayâl-i leb-i la'l-i dil-dâr
Şanki câm-ı meyi billûra konuldu gül-nâr

Müje-i çeşmi hayâli o kemân ebrûnuñ
Cân evinde alışup kaldı coşuyor hûn-h'âr

55 Atıvir ba'dezin esbâb-ı şekîb ü şabrı (13b)
Tevsen-i nâza olursa eger ol şâh-süvâr

Şanki gül kâse-i deryûze tutar gülşende
Elde sebzîn 'aşâ cerre çıkup nergis-vâr

Qılur 'uşşâkıñ o şehnâz-ı vişâle beste
Bûselik olsa nühüfteyle muhayyerde qarâr

Zâhir olsa n'ola la'linde hayâl-i bûse
Görinür kâğıd-ı neşşâfda reng-i âhâr

Bu kasîdemle bu rengîn gâzelim görse **Muşîb**
Hiddet-i tab'ımı a'dâ da iderdi ikrâr

60 Âteşin lehçe ben ol Şevket-i Rûm'um ki n'ola
Eylese tîğ-ı zebânım dil-i A'câm'ı figâr

Reh-i nâ-refte benim cilve-geh-i tab'imdır
Dâd-ı Hâkk'dır baña bu hüsn-i edâ bu refâr

Şahn-ı ma'nâda ben ol yekke-süvâr-ı nazmım
Oldı vâ'dî-yi suhan tevsen-i tab'ıma tar

Fârisü'l-hayl-ı suhandır o kadar hâmem kim
'Arşa-i ma'nîde dizgin gerebilsün mişvâr

Şahn-ı meydân-ı ma'ârifde kuluñ çok kerre
Keşmişim râhını ehl-i suhaniñ Rüstem-vâr

65 Pây-bend olmasa ıştâbl-ı şenâña ammâ
Olsa da her ne kadar germ-'inân-ı refâtâr

'Arş-peymâ-yı mübâhât-i kemâl olmazdı
Tevsen-i kilik-i şabâ seyr ü nezâket güftâr

İntisâb ile bulup zâtına zîrâ şerefi
Sırr-ı taşsîne kadem başdı o yüzden eş'âr

Fağr iderse n'ola tab'ım haleb atdısa eger
İşte endâze-i kilik işte metâ'-ı güftâr

Olma mağrûr bu câm-ı mey-i 'irfâna olur
Saña bu neş'e **Muşîbâ** sebeb-i renc-i humâr

70 Söz tamâm oldı kanı sende mürâ'ât-ı edeb
Jâj-hâyî niçe bir itme kelâmıñ ikşâr

Ba'd-ez-în şakla teşekkür demine eyle du'â
Dürer-i nazm-ı kelâmıñ yeter itdiñ işâr

Şu'le-i leşker-i şâhân-ı meh ü mihr-i felek
Tâ ola hayme-zen-i sâha-i her leyl ü nehâr

Nev-be-nev bezm-i şafâ-yı çemen-i 'âlemde
Ola hem feyz-i ziyâ ile şüküfte ezhâr

Kılmayup hazret-i feyyâz-ı gülistân-ı cihân
Gonce-i tab'ımı âzürde-i hâr-ı ekdâr

- 75 İde şâd-âb-ter-i cû-yi murâd-ı ikbâl
Sû-be-sû gül-çemen-i gülşen-i zâtın her bâr

Mesbûku'l-Eşer Muşîb Efendi'nin Târîhidir (23b)

[*Me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün*]

- 1 Te'âlâ'llah zihî nâdîde tarh-ı beyt-i müsteşnâ
K'anîñ ferrâş-ı dil-cûsı nesîm-i şubhdur gûyâ

Nuķûş-ı saķfını görseydi taħsîn eyleyüp Bihzâd
Alup resmin iderdi gûne gûne naķş-ı nev-peydâ

Tabî'atdır bu vâdiye koyan bu beyt-i ra'nâyı
Hezârân âferîn bânîsine binâsına haķķâ
Olupdur eşref-i sâ'âtde tarh-efgen-i bünyâd
Cenâb-ı hażret-i müstevfi-i kâlâ-yı bî-hemtâ

- 5 Simemi faħr-i 'âlem râz-dâr-ı Âşaf-ı kerem
Emîn-i hażret-i şâhenşeh-i Cem-haşmet-i vâlâ

Hasîbü'l-aşl o memdûhu'n-nesebdir gevher-i zâtı
Aşîl-i kâbire 'an-kâbirü'l-emcâddır haķķâ

Geçüp eslâfını taş dikdi meydân-ı şadâkatde
Biçilmiş hil'atidir aña defter-dârlık zîrâ

'Aķılta dâniş ü tedbîrde gûyâ ki Risto'dur
Keremde hiç bulunmaz mişli Ma'n İbn-i Ziyâd-âsâ

Dür-i baħr-i semâhat âb-rû-yı gevher-i devlet
Yem-i eltâfi ser-tâ-ser muhîṭ-i sâha-i gâbrâ

- 10 Şadâkat-pîşe hayr-endîşe hüsni hulk-ıla mevşûf (24a)
Cenâb-ı hayr-ḥâh-ı dîn ü devlet râhat-ı dünyâ

Cebîn-münevverinden Haķķ budur kim gün gibi zâhir
Ziyâ-yı nûr-ı 'iffet şûret-i mâhiyyet-i taķvâ

şâhân-ı tevfiķ olduğındandır

Bu beyti böyle dil-keş yapmak ol zât-ı kerem-pîrâ

Ne beyt-i pâk kim her revzeninden seyr it uçmağı
Anıñ her mışra'ı murğ-ı nigâha bâldir gûyâ

Nezâketde metânetde naķışda resm-i dil-keşde
Nazîrin görmedi bir kaçrınıñ çeşm-i felek aşlâ

- 15 Ruĥâm-ı ferş-i şahını nerm ider her seng-i tab'ânı
Sinimmâr'ı da teslîm itdirir bu resm-i müsteşnâ

Münevver-sâz-ı enzâr-ı ĥired olduĥda işrâķı
Anıñ her kûşesinden seyr olur dünyâ vü mâ-fihâ

Gören ĥalkâri kubbeyle binâ-yı kâr-gîrin dir
İder 'ayniyle bu kaçr-ı Ĥavernaķ resmini î mâ

Ķıbâb-ı dil-keş ü ra'nâsınıñ şâm u seĥer dâ'im
Olur ebrû-yı tâķı çarĥa ĥarf-endâz-ı isti'lâ

Yaķup seyr eyle çeşm-i mehçe-i 'âlem-nümâsıyla
İder her tâk-ı vâlâsı mehe î mâ-yı istihzâ

- 20 Buña bir beyt-i nâdîde binâyı idemem teşbîh
Nazîr ola meger kim kaçr-ı bâĥ-ı Cennetü'l-Me'vâ

Hezârân âferîn üstâdına ressâmına taĥsîn
Daĥı biz böyle bir beyt-i muşanna' görmedik aşlâ

Mübârek eyleyüp yümn ü sa'âdetle kedersizce
O zât-ı ekremi câhında dâ'im eylesün Mevlâ

Bu resm-i dil-keş ü tarĥ-ı ĥarîbü'n-naķş-ı nâdîde
Nigeĥ-pîrâ-yı enzâr-ı ĥired olduĥda ser-tâ-pâ

Sinimmâr tab'-ı ĥayrân iken fırsat bulup ĥâmem
Yazup ol demde târîĥ oldu bu beyt-i şeref ĥaķķâ

- 25 **Muşîbâ** germ olup derĥâl tab'ımda didi târîĥ

Zihî beyt-i muşanna‘ tarh-ı nev-mecmû‘a-i vâlâ (1160) [M. 1747-48]

Ramazâniye Berâ-yı Hâzret-i Defter-dâr-ı Sa‘âdet Behcet Mehmed Efendi³⁴

[Fe ‘i lâ tün fe ‘i lâ tün fe ‘i lâ tün fe ‘i lün]

1 Zevk-ı şekbekde iken keşti-i meyle yârân (1b)

Çatdı bir kanca atup feleğe mâh-ı Ramazân

Çancabaş ile çatup ya‘ni şeh-i mâh-ı şıyâm

Tutdı hep ‘âlem-i âb eyleyen aḥbâbı hemân

Yapılıp ḥâtır-ı vîrâneleri zühhâdîñ

Seng-i şavm ile şikest oldı dil-i ‘ayyâşân

Kâse-i şerbet-i nîlûfer olup câm-ı ‘araḫ

Âbdest ibriğidir elde şurâḥî el’ân

5 Mihr-i tevbeyle mühürlendi yine mey-gedeler

Câmlar oldı şikest hem-çü derûn-ı rindân

Tevbe ağız kapağı oldı ḥum-ı şahbâya

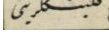
‘Araḫ-âlûd ‘aḫîde olalı mühr-i dehân

Ḥumlar atdı kapağı ḥurrem-i mey-gededen

Kef-i sâḫîden olup sâğar-ı mey rû-gerdân

Oldı sâğar ḫonan iskemle ayaklı kürsî

Şimdi kürsîye çıkan şeyḫleriñdir devrân

Rişte-i ḫalka-i tesbîḫ

Güyyâ eylediler ḫalka-i bâb-ı gufrân

10 Şanma kim zâhid olup çille-nişin-i tâ‘at (2a)

Ḥabs olup ḫalka-i zincîre çekildi Şeytân

Tarf-ı mihrâbı ḫomaz muşḫaf elinden gitmez

Ramazân şûfîlerinden ne çeker bu insân

Şimdi kürsî dibini şeyḫine de virmez âh

³⁴ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 01781.

Câmi'e girmeyen 'ömründe o şahş-ı nâdân

Şîşe-i şâma koyup itmeğiçün iştişmâm

Gül-i iftârı açar bülbül-i i'câz ez-ân

Zevk-ı mâhiyye şebi gündüzi hûbân seyri

Şimdi câmi'-i Selâtinleriñdir seyrân

15 Âteşin âb akıyor 'aks-i kanâdilinden

Tûde-nûr olup 'ayni ile şâdırvân

Kubbe-i câmi'-i gerdûnda encüm şanma

Gice mâhiyye yapar kayyım-ı çarh-ı gerdân

Necm-i dümdâr degildir felek-i heftümde

Gizli kâgıd uçurur kaşr-ı semâda Keyvân

Resm-i mâhiyye ider şeb resen-i ahfâdan

Şimdi gündüz uçurur kandili ekser yârân

Zevk-ı 'adni dem-i iftârda işrâb eyler

Şırmalı giysi yeñice ola bir lûle duhân

20 Revğan-ı 'anber-i deryâ-yı Yemen'dir kahve

Olsa iftârda erbâb-ı dile bir fincân

İmtinânı yedigiñ hep getirir burnuñdan

Arnavud har diline kim ki ide vaz'-ı benân

Şefeden evvel iner burnı leb-i fincâna

Dem-i iftârda tiryâkileriñdir seyrân

Kurş-ı şemsi sinî-i h'ânçe şâma koyup

(2b)

Kameri eyledi mânende-i şem'-i sûzân

Yutdı bir loğma idüp anı şikem-h'ar-ı felek

Dem-i iftârda ammâ seher itdi 'aşyân

25 Mazhar-ı nûr-ı tecellî olup irdi Kâdr'e

Emrah GÜNDÜZ

Bir gice Kâdr kılariken gören ol şûhı hemân

Câmi‘u’n-nûra varup ben dağı bir şâma karîb
Tâb-ı şavm ile ne gördüm oturur âh amân

Bir boyı serv-i sehî nûr-ı mücessem bedeni
Cümle-i nâzûke şemme teni pür-şîve-dân

Teb-i rûzeyle kızarmış ruhı yâ hû yâ hû
Nûra beñzer teni gûyâ ki bedensiz bir cân

Gâhi kuyruk şalup ‘uşşâka o çeşm-i pür-gû
Elde mecmû‘a oğur bu gâzeli ‘işve-künân

30 Teb-i şavm ile hayâl-i leb-i la‘l-i cânân
Oldı mânende-i zülbiyye-i mâh-ı Ramazân

Âl-i dil-ber lebi hârıyla gürûh-ı hûbân
İtdi İstânbul‘ı başdan başa sûk-ı mercân

Şa‘im-i vaşla ağız miski şunar la‘linden
Nuql-ı bûsıyla bozar şavmını şimdi yârân

Fikr-i ‘ıydiyye ile bûse-i ‘ıyd-ı vuşlat
Kîse-i hâtır-ı ‘âşıkda komaz nağd-i revân

Tevsen-i germ-rev-i tâkati kandilletdi

Tâb-ı şavm ile idüp nâr ‘inân

35 İki mevzûn-ı şem‘ şanma görüp serv-ı kâddin **(3a)**
Etdi mihrâb şehâdet getirüp ref‘-i benân

Bağladı hîdmete bel üç şerefe³⁵ zann itme
Kuşanup zer-kemer-i gayretin üç yerde hemân

Mazhar-ı pîş-geh-i ‘âtîfeti olmağıyçün

³⁵ Mısrada sehven “şerîfe” şeklinde yazılan kelime, anlam ve vezin gereği “şerefe” olmalıdır.

Her menâr oldu birer zer kınar şu'le-feşân

Ĥâme-i germ-rev-i midĥati ben daĥı **Muşîb**

Eyledim ĥazret-i müstevfî-i 'aşra yekrân

Nâm-dâş-ı kerem âyîn-i Resûlu'ş-şakaleyn

Ĥazret-i mefĥar-ı kevneyn-i ĥabîb-i Raĥmân

- 40 Güher-i kân-ı semâĥat dür-i baĥr-ı himmet
Ĥazret-i defterî-i devlet-i âl-i 'Oşmân

Oldı ol feyz-i Ĥudâ zât-ı sa'âdet Behcet

Mazhar-ı sırr-ı Muĥammed eşer-i nûr-ı hüdâ

Zîde-i ehl-i neseb mefĥar-ı erbâb-ı ĥaseb

Gevher-i tâc-ı edeb feyz-i cenâb-ı Yezdân

Gelmedi devlete böyle daĥı bir defter-dâr

Biz hele eylemedik gûş *ilâ ĥâza'l-ân*

Gevher-i kân-ı 'atâ ma'den-i elmâs-ı vefâ

Âb-rû-yı küremâ mefĥar-ı ehl-i 'irfân

- 45 Oldı devrinde suĥandân-ı zamânın cümle
Her günü 'ıyd-ı şerîf ve şebi Ĥadr-i Ramazân

Münfehîm her suĥanından niçe ma'nâ-yı laţîf

Görinür her kereminden niçe luţf u iĥsân

Âb-ı iĥsânı dil-i bâğ-ı ĥinâyâ cârî

(3b)

Cûy-bâr-ı keremi gülşen-i faqr-ı reyyân

Görmedik biz hele gûş eylemedik bi'llâhi

Böyle bir kıadri büyük 'âkıll u dânâ-yı cihân

Rûtbe-i kıadrini seyr eyler iken şanma mihr

Tâc-ı zerrîni olup atlas-ı çarĥıñ ĥaltân

50 ‘Aks-i kûş-ı mehi şanma eyâ şûfiyye çöregin
Sînî-i hâle-i aqtârına koydı devrân

‘Akl u tedbîrine taḥsîn-i belîğ eylerdi
Olsa dünyâda eger Bû-‘Ali ile Loḡmân

Rüşdine rütbe-i ‘irfânına *mâşâa’llah*
Şîve-i ḥüsn-i edâsında ‘aḡıllar ḡayrân

Ca‘fer’i geçdi kerem itmede fersaḡ fersaḡ
Kim añar nâmını Ma‘n İbn-i Ziyâd’ıñ el’ân

Ṭayy-i tûmâr-ı kerem eyledi nâm-ı Hâtem
Oldı şimdi o kerîmiñ keremi vird-i ziyân

55 Ḥikmet-âmûz-ı keremdir o kadar kim ṭab‘ı
Olamaz aña Aristo ile Loḡmân aḡrân

O Felâtûn-ı ḡakîm nabz-şinâs-ı dehre
Varsa bir ḡaste-dil-i nâba devâ-yı ḡüsrân

Ṭutmadın sâ‘id-i bî-tâb u reg-i bîmârın
Derd-i faḡrı ruḡ-ı zerdinden ider aña beyân

Âsumân-menziletâ efḡam-ı vâlâ güherâ
Ey sitemkeşlere luḡf u keremiñ bî-pâyân

Gelmedi böyle seniñ gibi daḡı defter-dâr (4a)
Görmedik biz hele *bi’llâhi ilâ ḡâza’l-ân*

60 ‘Arz-ı ḡâl eyleyeyim ben de maḡalliyle saña
Var mı izniñ buyur ey ‘âli-nijâd-ı devrân

Kime taḡrîr ideyim ḡâlîm efendim var iken
Bir seniñ gibi kerîmü’ş-şiyem ü Hâtem-şân

Oldı eş‘ârıma taḡsîn ideli baña laḡab
Münşî-i pâk-edâ muḡterî‘-i tâze zebân

Âteşîn lehçe ben ol Şevket-i Rûm'um ki olur
Hiddet-i tab'ımı A'câm görüp pür-efgân

Reh-i nâ-refte benim cilve-geh-i tab'ımdır
Dâd-ı Hakk'dır baña bu feyz-i kemâl-i 'irfân

65 Ma'nî rakş eyler eteklik ile mânend-i habâb
Olsa mevc-i yem-i tab'ımla eger dest-efşân

Ne kadar çâpük ise eşheb-i tab'im ammâ
Hur-ı bahtım o kadar lenk-rev ü bî-iz'ân

Ser-keşlik idiyor elde degildir başı
Vâdî-i cürre kaçır eylesem irhâ-yı 'inân

Köstegi kırsa sezâdır şıyırup efserini
Kaldı âhûr tegâfulde ne arpa ne şaman

Belini bükdi o lâgar be-miyân-ı ye'siñ
Bu kadar bâr-ı girânı niçe çeksün hayvân

70 Kîse-i hâtır-ı şâ'imde kıomaz naqd-i şu'ûr
Kesret-i maşraf-ı 'ıydiyye vü harc-ı Ramazân

Müş düşse yarılır başı bizim kilâra
Tam taqır kaldı derûnunda ne sîr ü ne şogân

Vâye-dâr olmaz ise maţbah-ı ihsânından (4b)
Âç da'vâcı gibi haşre dek eyler efgân

Ne bu vâdî-i nev-âyîn-i teşekkî a **Muşîb**
Oldı ser-ber suhanın kâşif-i biñ râz-ı nihân

Midhat-i zâtın edâ ise murâdın o maḥâll
Bilürüm yok aña ber-vechile ḥadd ü imkân

75 Vaşfinda idüp izhâr 'acz-i lâl oldı³⁶
Bu kadar dâniş ile bu kalem-i nâdiredân

³⁶ Vezin kusurludur.

Vâ'iz-i mükşir-i kürsî gibi şıklet virdiñ
Tîr-i ıtnâb-ı suhan gayrı du'â eyle hemân

Her sene pâdişehi şavm-ı melâ'ik 'asker
Tâ ola hayme-zen-i sâha-i pehnâ-yı cihân

- 78 Ola yâ Rab o kerem-kâr-ı celilü'ş-şânîñ
Her şebi Qadr u günü 'ıyd-ı sa'îd-i Ramazân

[Kasîde]³⁷

[*Me fâ 'i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün*]

- 1 Tütunca pertev-i hüsn-i şems cihânı çün hûr³⁸ (76a)
O demde mâh-ı münîr oldı maḥv şu'le-i nûr

Gören o nûra mûmâşil olan ten-i pâki
Kılur mı hâtır-ı maḥzûnı içre fikr-i şu'ûr

Ser-i Sitâbul'a nûr indi şandı sükkânî
Bu tâb-ı hüsn ile olduḡda şu'le-baḡş-ı zuhûr

Didim o şa'sa'a-i tâb-ı hüsnî gördükde
Ḥamîr-i nûr ile taḥmîr olundı şan billûr

- 5 Baḡılmaz ol bedeni nâzenîne göz kamaşur
Nazar olursa hemân gûyiyâ mücessem nûr

Ḥayâl olursa eşi yok teninde pek mûden
Meger ḥibbân ola ol dem ḥayâl-i dûr-â-dûr³⁹

Lebinde şanma reg-i la'l mû-yı çînîdir
Teb-i nazarla didiklendi kâse-i Faḡfûr

O ḥâl-i la'l-i şeker-ḡandesinde mû şanma
Yer itdi ḡand-i nebât üzre câ-be-câ pür-mûr

³⁷ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 10299.

³⁸ Vezin kusurludur.

³⁹ Vezin kusurludur.

Nuķûş-ı bûse degildir müteneccim-i vuşlat⁴⁰ (76b)
Gözetdi hâmiş-i takvîm-i hüsüne maḥzûr

10 Kâmer nebâtı mı âyâ güneş mükedderi mi
Ki bûs-ı la'li ağız miski gibi pek meshûr⁴¹

Ḥacilli nûr ile maşnû' şekerli bâdem mi
'Aķide-i lebi mânende bûse-i leb-i hûr

Ḥırâm-ı nâz-ıla refâtara gelse âh amân
Eliñ köri diye 'uşşâka ḥarf atar mezkûr

İder o nûrdan iline tûb döndükçe
Derûn-ı 'âşıkı feyz-i şu'ûrdan mehcûr
Nedir o nâz-ıla serv-i sehî mişâli ḥırâm
Nedir o çeşm-i siyehde tabî'at-i maḥmûr⁴²

15 Nedir o sîm-i tenâsüb o sâ'id-i berrâķ
Nedir o sîne-i billûr o nâfe-i kâfûr

Nedir o tîğ-ı nigeḥle o Rüstem-âne geliş
Nedir o 'âşıkı gördükde her nigeḥde fûtûr

Nedir o ğamze-i ḥûn-rîz el-amân amân
Nedir o çeşm-i siyeh mest yâ şabûr şabûr

Nedir o şîveli refâtâr ile tebessümler
Nedir o vaķt-i ğazab her taḥakkümünde kuşûr

Görünce 'âşıkı refâtârına şitâb virüp
O yüz çevirmege tâķât gelür mi vaķt-i 'ubûr

20 Tecâhülâne söğüşler nedir muvâceḥde
Nedir o faşla temâyül o şîve-i mecbûr

Nedir böyle âteşîn suḥanı

⁴⁰ Vezin kusurludur.

⁴¹ Mısrada geçen "meshûr" kelimesi, metinde sehven "meshûr" şeklinde yazılmıştır.

⁴² Mısrada geçen "maḥmûr" kelimesi, metinde sehven "maḥmûr" şeklinde yazılmıştır.

Emrah GÜNDÜZ

Nedir kır at ider [i]ken o vâdî-i menşûr

Eyâ bu hüsni-cihân tâb-ıla olan meşhûr
Füsûn-ı nâz-ıla dünyâyı eyleyen meshûr

Nedir bu rütbe-[i] vahşet bu tavr-ı bigâne
Ne cürmüm eyledi âyâ seniñ yanında zuhûr

Esîr-i kâkülün oldısa kâfir olmadı ya
Bu rütbe-çün neden müsteħaķ dil-i mehcûr⁴³

25 Bu vâdide seni medh eylemek kabâhat ise
Tabî‘atıñdır efendim o cürm-i nâ-maḥşûr

Eger efendimi cürm-i ‘azîm ise sevmek
Hemân kuluñda mı cârî faķať bu cürm-i kuşûr

Kemâl-i hüsnüne mağrûr olanlarıñ böyle
Zevâl-i hüsnüni çok gördük ey meh -i mağrûr

Bu tende hûy olanlarıñ ḥaťâ-ver olduķça
Ḳanı geriye olurlar efendimizden dûr

Musîb naķd ile alınma bir köleñ gibidir
Sezâ mı ḥizmet-i vaşlıñla olmaya me‘mûr

30 Vücûdın eyledi ifnâ bu yolda sulţânım
Amân amân der-i vaşlıñdan eyleme mehcûr

Ḳulı efendisiniñ yoluña virürken cân
Efendisi kulun eyler mi hiç yanından dûr

Aşık atışa bilür mi eliñle ‘uşşâķın
Meger ki Ḳays ile Ferhâd ide bu demde zuhûr

On iki zer ile kâlâ-yı vaşla pey degmez (77a)
Bu yolda naķd-i dili şarf idende ķaldı kuşûr

⁴³ Vezin kusurludur.

Yoluñda naqd-i dili mâ-melekle itdi nidâ
Bu ana dek kuluñ olmak revâ mıdır maqhûr

- 35 Dağı o rütbededir hiddet-i tabî' [î]de
Kalem ala ele vaşfiñda bir şeb-i deycûr

Midâd-ı âh-ı dile şöyle şafha-i şubha
Hezâr belini pey-â-pey ider suqûf-ı şudûr⁴⁴

Sezâ-yı câ'ize-i naqd-i vuşlat olmaz mı
Mukârin olsa kabûle bu tuhfe-i maqdûr

Bu âteşin suhânîñ yakdı gûş-ı dehri **Muşîb**
Şakın tabî'at-i şefkatde olmasın maqrûr
Du'âya başladıñ mâ-fî'z-zamîriñ eklendi⁴⁵
Til ehlidir suhânımı aqalldan ağız ider mezbûr

- 40 Muhasib-i felegiñ der-kenâr risâleyle
Meh-i münîre vire tâ şems hesâb-ı şühûr⁴⁶

- 41 Kemâl-i hüsnüne noqşân getürmeyüp çün mâh
O şemse zerrece inşâf vire Rabb-i Ğafûr

[Tahmîs-i Resîm]⁴⁷

(77a)

[Me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün]

I

Beni âzâde zann itme esîr-i ğurbet oldum ben⁴⁸
Henüz üftâde-i dâm-ı belâ-yı hayret oldum ben
Görüp ğayrı dâğ-dâğ riqkat oldum ben⁴⁹
İdüp 'azm-i sefer cânâ esîr-i miñnet oldum ben
Ğarîb oldum vatandaşan mübtelâ-yı firkat oldum ben

II

Göñül eyleyene var hüsn iken dil-dârîña evvel
Çü şâne-bend iken ğîsû-yı 'anber-bârîña evvel

⁴⁴ Mısrada geçen "suqûf" kelimesi, metinde sehven "şuqûf" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵ Vezin kusurludur.

⁴⁶ Vezin kusurludur.

⁴⁷ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 10299.

⁴⁸ Mısrada geçen "âzâde" kelimesi, metinde sehven "âzâde" şeklinde yazılmıştır.

⁴⁹ Vezin kusurludur.

Emrah GÜNDÜZ

Degilken müktefi la'li şeker-güftârîna evvel
Kânâ 'at eylemezken nazra-i dîdârîna evvel
Degil mektûba şimdi bir selâma hasret oldum ben

III

Şarâb-ı 'aşkı ben virdim eñ evvel çeşm-i cânâna
Cigerden eyledim büryân kebâbın bezm-i mestâne
Sezâdır çâk çâk olsam mişâl-i sîne-i şâne
Dağı hâlî iken bend oldum ol zülf-i perîşâna
Sana ey bî-vefâ sermâye-i cem 'iyyet oldum ben

IV

Degildir bâğ-ı hüsnünde görinen nergis-i çîde⁵⁰
Kâlpdur her göze 'uşşâkdan bir merdüm-i dîde
Seni kim itdi [ki] bâğ-ı melâhat böyle rencide
Gülistân-ı vişâlin eylemişler güllerin çîde
Nişân-ı bûse gördüm dâğ-dâğ-ı 'ibret oldum ben⁵¹

V

Nedir ey mest-i nâz-ı 'işve böyle vaz'-ı nâ-bercâ
Harîm-i cümle-gâh-ı vaşla mahrem oldı hep a'dâ
Su'âl itdim o dem ahvâl-i ma'hûdı saña cânâ
Sen inkâr eylediñ hem-bezm-i ağıyâr oldığın ammâ
İşitdim mâcerâ-yı vâkıf-ı keyfiyyet oldum ben

VI

Bulup şadr-ı merâm-ı mesned-i hâk-i mezelletden⁵²
Dem-i Cem eyleyüp ser-meclis-i feyz-i kânâ'atden
Muşîbâ nûş idüp şahbâ-yı 'aşkı câm-ı vahdetde
Alup âlûde-i âşûb-gâ[h]-ı bezm-i keşretten
Resîmâ sâkin-i dârü'l-emân-ı 'uzlet oldum ben

Nazîre-i Hakîr⁵³

(23b)

[Me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün me fâ 'î lün]

Nedir ağıyâre ol deñlü şehâ sende ri'âyetler
Tecâhül âşikâr açâ nihânîce himâyetler

Ruğ âteş-bârımı bezm içre handân olsa ol âfet
Olur gül-be-şeker hande-leb ile ol hacâletler

⁵⁰ Mısrada geçen "hüsnünde" kelimesi, metinde sehven "hüsñünde" şeklinde yazılmıştır.

⁵¹ Mısrada geçen "'ibret" kelimesi, metinde sehven "gabret (?)" şeklinde yazılmıştır.

⁵² Mısrada geçen "hâk" kelimesi, metinde sehven "hâk" şeklinde yazılmıştır.

⁵³ Ankara Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, No. 3877. Tanzir edilen gazel için bkz: Bilkan, 1997: 502-503.

Eger bend olmasaydı gerden-i dil-dâr-ı meh-rûya
Nice izhâr iderdi mû-be-mû evkâtı sâ'atler

Neşât-ı hüsni gül ber-vechile gelmez gül-âbından
'Abeşdir baña ol gonce dehenden istinâmetler

Degil hâlî bir iki hâr-ı ta'n-ı nükteden yâriñ
Dehânından **Muşîbâ** gonce-veş çıksa zarâfetler

Naẓîre-i Hâkîr⁵⁴

[Fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lâ tün fâ 'i lün]
Mün'akis cûda degildir serv-i kâmet gösterir
Kadd-i dil-dâra çemen engüş-i hayret gösterir

'Aks-i cû-yı eşk çeşm-i intizârımdır benim
Gerden-i sîmînde zincîr ile sâ'at gösterir

Çekelim ol mâhı âgûş-ı hayâle hâle-veş
Görelim âyîne-i devrân ne şûret gösterir

Gerdeninde ol mehiñ câ-yı nuķûş-ı bûseden
Şâhid-i vuşlat baña imzâlı hüccet gösterir

Dâg-ber-dâg-ı firâķ olur **Muşîb** ol mâh-ı nev
Kâkülüñ taraf-ı külâhından ki kat kat gösterir

Kıta ve Müfretler⁵⁵

Muşîb Efendi (74a)

[Me fâ 'i lün fe 'i lâ tün me fâ 'i lün fe 'i lün]
Girince destine reşkim budur tütün çubuğı
Ol âfetiñ leb-i la'lin öper çubuk hâlimiz⁵⁶

Kıt'â Muşîb Efendi (74b)

[Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün]
Yañılıp gördi namâz içre dil-i âzâde

⁵⁴ Ankara Milli Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, No. 3877. Tanzir edilen gazel için bkz: Küçük, 1994: 131-132.

⁵⁵ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 10299; Ankara Milli Kütüphane, Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, No. 3752.

⁵⁶ Vezin kusurludur.

Emrah GÜNDÜZ

Şaşdı tekbîri o dem geldi hemân feryâda
İdemez şabr karar anda ikâmet gayrı
Gelicek mahfil-i âgûşa Mü'ezzinzâde

Diger Müfred Muşîb Efendi

[Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün]

Sehv ile secde iderken oluben dil-dâde
Bizi oturtdı taḥiyyâta Mü'ezzinzâde

Müfred

[Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün]

Câme-i hüsnüni göstermek için âmâde
Artırır kâmeti mahfilde Mü'ezzinzâde

Muşîb Efendi

[Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün]

Ḥaṭṭ-ı ber-âverde iken kıldı beni dil-dâde
Kaldı tuz yüki gibi üstüme Tuzcızâde

Muşîb Efendi

[Fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lâ tün fe 'i lün]

Eyledi taşma kararın birini dil-dâde
Ne kayış çekdirir ol kâfire Sarrâczâde

SONUÇ

Bu çalışmada XVIII. yüzyılın kayıp seslerinden Kıbrıslı Mehmed Musîb Efendi'nin daha önce yayımlanmamış şiirleri tespit edilmiş ve bu şiirlerin çeviri yazı ile günümüz alfabesine aktarımı yapılmıştır. Edebiyat tarihinde Musîb mahlasını kullanan tek şair olan Mehmed Efendi (ö. 1754/55), anlam üretme ve ilimdeki marifetiyle dönem tezkirelerine adını yazdırabilmiş yetkin bir şairdir. Daha önce divanı ve şiirleri üzerine herhangi bir inceleme yapılmayan Musîb'in tertip edilmiş bir divanının olmadığı düşünülmektedir. Nitekim tespit edilen şiirleri muhtelif el yazması eserlerde ve döneme ait mecmualarda kayıtlıdır. Bu manzumelerin bulunduğu eserlerin kütüphane kayıtlarına çalışmada yer verilmiş ve yapılan taramalarda şaire ait 4 kaside, 2 gazel, 5 müfret ve 1'er tahmisle kıtası tespit edilmiştir.

Arzuhal, Ramazaniye, Tarih ve Methiye türlerinde kaleme alınmış dört kasidesi tespit edilen Musîb'in, başlıksız hâlde bulunan ve kime yazıldığı bilinmeyen Methiye türündeki kasidesi hâric hepsinin Defterdar Behçet Efendi için kaleme alındığı görülmektedir. Kasideler, genel kaside tertip kuralına uygun şekilde (nesib, girizgâh, methiye, tegazzül, fahriye, dua) yazılmış olup bilhassa ülkenin içinde bulunduğu zor durumu resmediyor olmaları ve edebî türler bakımından zenginlik arz etmeleri bakımından oldukça kıymetlidir. Öte yandan kasidelerinde hami arayışı içindeki Musîb'in bağlılık, şikâyet ve temennileri konu edilmiştir. Bazı beyitlerinde arzusuna ulaştığı düşünülen şairin mübalağalı methiyeleri, minnet duygusunun ifade bulmuş hâli gibidir.

Gazellerinde Bâkî ve Nâbî'nin gazellerini tanzir eden şair rindane ve şuhane tarzda gazeller söylemiştir. Tespit edilen tek musammatında Resîm'in (ö. 1700-01) bir gazelini tahmis eden Musîb, müfret ve kıtalarını Türk edebiyatının en özgün türlerinden olan Şehrengiz türünde kaleme almıştır. Şiirlerindeki eleştirel, öznel ve ferdiyetçi tutumu dönemin şiire akseden

özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte gazel ve müfretlerinde tasavvufî öğelere yer verilmemiştir. Tespit edilen şiirlerinden hareketle, kendini yeni yetme şairlerden görmediği için çok fazla şiir yazmadığını dile getiren Musîb, benzersiz anlamlar üretebilen bir şair olduğu için diğer şairlerden farklı olduğunu ve üslubunun Şevket-i Buhari'ye benzediğini iddia etmiştir.

Bu makale, hayatta iken Osmanlı Devleti'nde kadı vekili olarak görev yapan ve aynı zamanda bir divan şairi olan Kıbrıslı Mehmed Musîb Efendi'nin daha önce yayımlanmamış şiirlerinin tespit edilmesi üzerine hazırlanmıştır. Çalışmanın, Musîb Efendi ve XVIII. yy. Türk edebiyatının edebî karakteri üzerinde yapılacak olan çalışmalara katkı sunması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açık, Turan ve Serbestoğlu, İbrahim (hızl.) (2022). *Abdîzâde Hüseyin Hüsameddin Yaşar, Amasya Tarihi 10. Cilt*. Kurt, Songül Keçeci ve diğerleri (Ed.), Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları-Uğur Ofset.
- Açıl, Berat vd. (2022). *Tenkitli Neşir Kılavuzu (Osmanlı Türkçesi Metinleri İçin)*. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Yayınları.
- Akbayar, Nuri (hızl.) (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Akkuş, Metin (2007). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebî Türler ve Tarzlar*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Başpınar, Fatih ve Baltalı, Seval (2020). "18. yy. Şairi Mehmed Adlî ve Dîvân'ı". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20): 434-447.
- Bilkan, A. Fuat (1997). *Nâbî Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Canım, Rıdvan (2010). *Divan Edebiyatında Türler*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Efe, Zahide (2021). "Defterdar Mehmed Behçet Efendi'ye Sunulan Şiirler Mecmuası (Aemnz 575)". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (1): 58-111.
- Erdem, Sadık (hızl.) (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurâfâ'sı (İnceleme-tenkidli metin-indeks-sözlük)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Gündüz, Emrah (2021). "Mehmed Musîb Efendi ve Tuhfe-i Şâhidî Şerhi Türündeki 'Tuhfetü'l-İrfân' Adlı Eseri". *Şarkiyat*, 13 (2): 768-791.
- Hakverdioğlu, Metin (2007). *Edebiyatımızda Lâle Devri ve Nevşehirli Dâmât İbrâhîm Paşa'ya Sunulan Kasideler (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Horata, Osman (2009). *Has Bahçede Hazan Vakti (XVIII. yy. Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İnalcık, Halil (2010). *Şair ve Patron (Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme)*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- İnalcık, Halil (2023). *Has Bağçede 'Ays u Tarab (Nedîmler, Şâirler, Mutribler)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İsen, Mustafa vd. (2009). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Kartallıoğlu, Yavuz (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16., 17 ve 18. Yüzyıllar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Kaya, Hasan (2022). “‘Kandil Uçurmak’ Deyiminin Kökeni ve Anlam Özellikleri”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi (Estad)*, 5 (3): 1301-1313.
- Kesik, Beyhan (2020). “Behcet, Acem Kılıcı Seyfi Mustafa Efendi-zâde”, *TEİS*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/behcet-acem-kilici-seyfi-mustafa> [14.11.2024].
- Kurnaz, Cemal ve Tatçı, Mustafa (hızl.) (2001). *Mehmed Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî (Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri)*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Küçük, Sabahattin (1994). *Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Mecmû‘a-i Eş‘âr u Mûsikî*. Ankara Milli Kütüphane. Yazmalar Koleksiyonu. No. 3877. vr. 23b.
- Mecmû‘a-i Kasâ‘id, Tevârih ü Gazeliyât*. İstanbul Millet Kütüphanesi. Ali Emirî Efendi. Manzum 575. vr. 12b-13b ve 23b-24a.
- Muhammed İstanbulî Adlî. *Divan*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Türkçe Yazmalar. No. 10299. vr. 74a-77a.
- Öztürk, Furkan (hızl.) (2015). *Silâhdâr-zâde Mehmed Emîn, Tezkire-i Silâhdâr-zâde (Eleştirel Basım)*. İstanbul: DBY Yayınları.
- Ramazaniye Berâ-yı Defter-dâr-ı Behçet*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Türkçe Yazmalar. No. 01781.
- Şentürk, A. Atillâ ve Kartal, Ahmet (2006). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tolasa, Harun (2002). *Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşın, Mehmet (2005). *Diller ve Kültürler Arası Bir Edebiyat İncelemesi: Kıbrıs Şiir Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Yavuz, Kemal (2013). “Türk Şiirinde Nazire”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10 (10): 359-424.
- Yerel Sözlük, Ballica Derneği İnternet Sitesi: <http://ballicadernege.com/yerel-sozluk> [15.11.2024].

Extended Abstract

Diwan literature covers a period of approximately six centuries during which the Ottoman Empire ruled, and is also known as classical Turkish literature. Classical Turkish literature, which was heavily influenced by Arabic and Persian literature due to the common language, religion and geography, refers to a long period of literature created in a three-language style. In classical Turkish poetry, where the most beautiful and original examples of poetry were seen in the beginning, the number of qualified poets and poems decreased significantly with the decline of the Ottoman Empire. In particular, in the 18th century Turkish literature, which is called the last classical period in literary terms, there seems to be no other great poet who is qualified and resounding in terms of art, except for Nedim and Sheikh Galib.

In the 18th century Turkish literature, which represents a period of abundance in terms of the number of poets, there are many poets who try to continue the classical aesthetic understanding and write poems in the old style. One of these poets is Cypriot Mehmed Musib Efendi (b.? / d. 1754-55). Mehmed Efendi served as a deputy of kadi in various regions of the Ottoman Empire and is known by the name Narhizade. Mehmed Efendi, who used the pen name Musib (مصیب), meaning accurate and infallible, was originally from Cyprus/Nicosia and died in

Karaferiye in 1754-55 while on a journey. It is not known whether Musib, who has a Persian-Turkish prose dictionary commentary called *Tuhfet al Irfan*, had a Diwan.

It is stated in biographical works of the period that Musib wrote poems in his own style and stood out as a scholar. However, it has been noticed that there is no detailed information about Musib's works or poems in literary history sources. As it is known, identifying literary texts and poets that reflect Ottoman society or introducing them to the present day has been considered important in terms of revealing the periods Turkish poetry has gone through and the dominant artistic understanding. With this in mind, the study was prepared on the identification of Musib's poems.

In the recons made on the manuscripts registered in various libraries, it was determined that the poems of Musib, who was a scholar, bureaucrat and a diwan poet, were recorded in a scattered manner and in different manuscripts. The common feature of these manuscripts is that they are the subject of similar poems written under the pen name Musib and cover the period in which Musib lived and afterwards. It should also be noted that some of these poems are also included in Musib Efendi's calligraphy work *Tuhfet al Irfan*. Musib, who is not mentioned in the sources and whose poems have not been studied before, has been identified as having 4 odes, 2 ghazals, 5 couplets and 1 tahmis and 1 stanza.

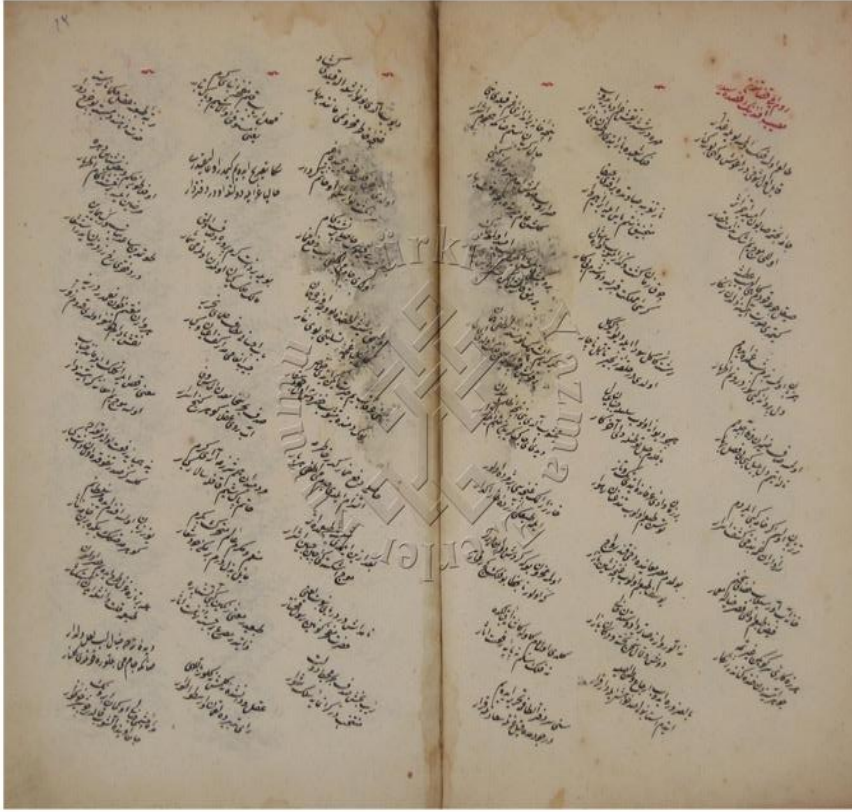
While it is seen that Musib wrote the odes written in the Arzuhal (Petition), Ramadaniyah and Tarih (History) genres for Defterdar Behcet Efendi, it has not been determined to whom the ode in the Methiye (Eulogy) genre was attributed. The poet's odes are quite valuable in terms of depicting the difficult situation the Ottomans were in and being rich in terms of literary genres. In addition, the devotion, complaints and wishes of Musib, who was in search of a patron, were the subject of these poems. The poet's exaggerated praises, which are thought to have achieved his desire in some of his couplets, are like the expression of his sense of gratitude.

Musib, who has almost no mystical elements in his poems, is seen to have praised Baki and Nabi in his identified ghazals. These ghazals of Musib were sung in a rindane (bohemian) and şuhane (coquettish) style. Musib, who wrote a ghazal by Resim (d. 1700-01) in his only identified musammat, wrote his inscriptions and stanzas in the Şehrengiz (Urban) genre, one of the most original genres of Turkish literature. The critical, subjective and individualistic attitude of Musib in his identified poems draws attention as the characteristics reflected in the poetry of the period. Musib, who stated that he did not write many poems because he did not see himself as an inadequate poet, based on his poems, claims that he is different from other poets because he is a poet who can produce unique meanings and that his style resembles Şevket-i Buhari.

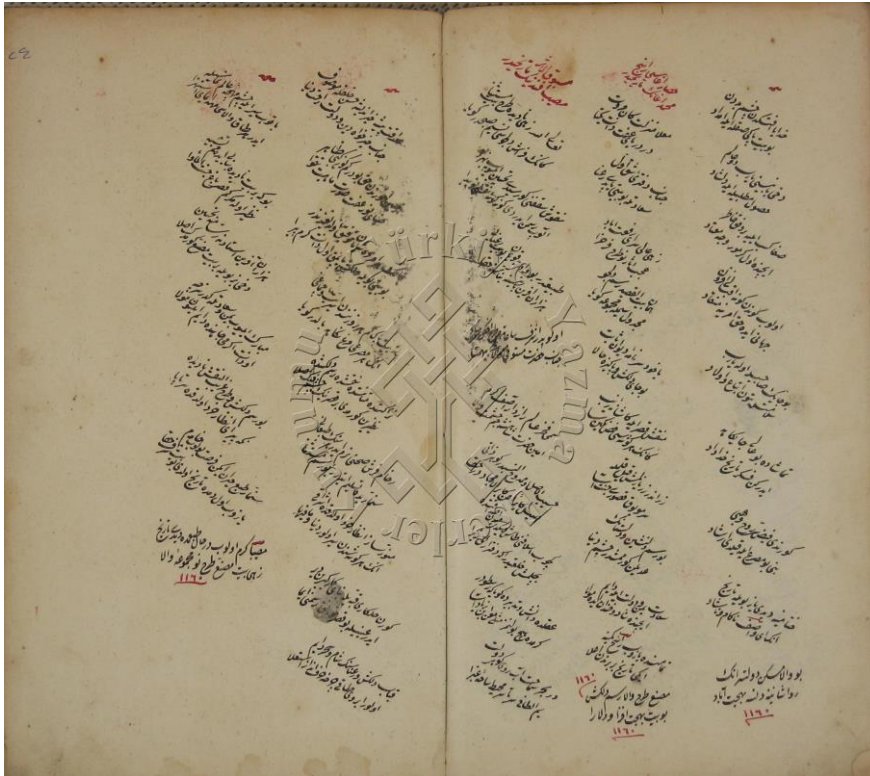
This article was prepared upon the identification of previously unpublished poems of Cypriot Narhizade Mehmed Musib Efendi, a scholar who served as a deputy judge in the Ottoman Empire and also a diwan poet. The aim of the article is to examine Musib's poems found in various manuscripts in a literary sense and to present their translated texts. An attempt is made to comment on the period in which Musib lived, his life and literary character, and the introductions of the works in which the poems are found are included. It is hoped that the study will contribute to the studies to be conducted on Musib Efendi and 18th century Turkish literature.

EKLER

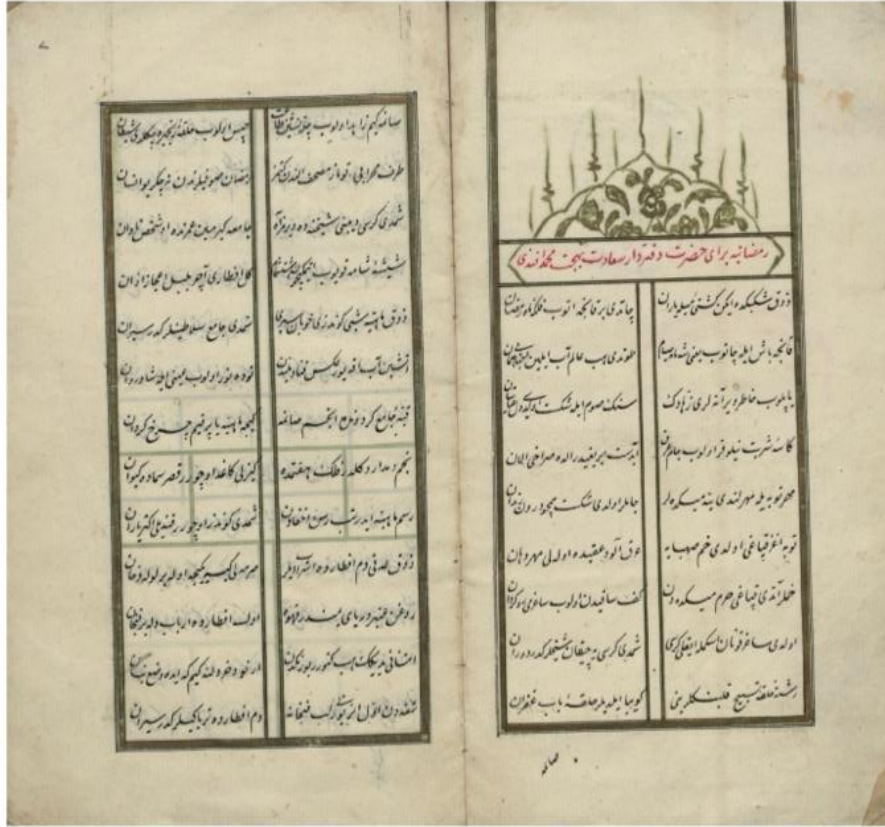
Aemn 575 (12b-13a)

Aemnz 575 (23b-24a)

Nekty 01781 (1b-2a)

06 Hk 3752 (57a)

